

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Tereza Heyduková, DiS.

**Film Zuřivec – nástroj v komunikaci s dětmi o násilí v blízkých
vztazích z pohledu lektorů**

The film Angry Man - a tool in communication with children about violence
in close relationships from the perspective of lecturers

Praha 2023

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Cidlinská, Ph.D.

Poděkování

S hlubokou vděčností děkuji své vedoucí práce **Mgr. Kateřině Cidlinské, Ph.D.** za odborné vedení, nekonečnou trpělivost a cenné rady, které pro mě byly nenahraditelné. Mé srdečné díky patří také mé rodině a přátelům, zejména **Kateřině, Lucii, Elišce a Martině**, za jejich neuvěřitelnou podporu a pozitivní energii. Speciální poděkování patří mému příteli **Adamovi** za psychickou podporu a cenné diskuse k tématu diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 7. ledna 2024

Bc. Tereza Heyduková, DiS.

Abstrakt: Diplomová práce zkoumá, jak preventivní film *Zuřivec* přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích. Práce se skládá z teoretické části, která definuje základní pojmy související s násilím v blízkých vztazích, a z empirické části, kde je prezentován kvalitativní výzkum prováděný mezi lektory primární prevence, kteří ve své práci využívají film *Zuřivec*. Klíčová zjištění práce ukazují, že film *Zuřivec* je efektivním nástrojem pro podporu diskuse o násilí, umožňující dětem vyjadřovat a reflektovat emoce a postoje v kontextu násilí v blízkých vztazích, přičemž pro využití jeho plného potenciálu je klíčový proaktivní a sebepoznávací přístup lektorů a reflexe prostředí, v němž je film promítán. Hlavní doporučení pro komunikaci s dětmi o násilí zahrnuje nezbytnost, aby komunikující osoby měly jasně definovaný postoj k násilí a zkušenosti s prací s emocemi, přičemž využití nástrojů jako preventivní filmy nebo knihy mohou být klíčové pro otevření dialogu. Je také důležité přizpůsobit komunikaci individuálním potřebám a věku dětí a zároveň zajistit emocionální podporu a supervizi pro osoby vedoucí tento dialog.

Klíčová slova: násilí v blízkých vztazích, primární prevence, lektor/ka primární prevence, ohrožené dítě, komunikace s dětmi o násilí, film

Abstract: The thesis examines how the prevention film *Angry Man* contributes to communication with children about violence in close relationships. The thesis consists of a theoretical part, which defines the basic concepts related to violence in close relationships, and an empirical part, which presents qualitative research conducted among primary prevention trainers who use the film *Angry Man* in their work. The main findings of the thesis show that the film *Angry Man* is an effective tool for promoting discussion about violence, enabling children to express and reflect on emotions and attitudes in the context of violence in close relationships, while the proactive and self-discovery approach of the lecturers and reflection on the environment in which the film is shown are crucial for the film to reach its full potential. Main recommendations for communicating with children about violence include the need for communicators to have a clearly defined attitude towards violence and experience in dealing with emotions, and the use of tools such as prevention films or books can be key to opening up dialogue. It is also important to tailor communication to the individual needs and ages of children, while providing emotional support and supervision for those leading the dialogue.

Key words: violence in close relationships, primary prevention, lecturer of primary prevention, children at risk, communication with children about violence, movie

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Násilí v blízkých vztazích	10
1.1 Vymezení pojmu násilí v blízkých vztazích.....	11
1.1.1 Vymezení pojmu nevhodné zacházení s dětmi.....	14
1.2 Příčiny vzniku násilí v blízkých vztazích.....	15
1.3 Postoje veřejnosti a mýty ohledně násilí v blízkých vztazích	16
1.4 Následky násilí v blízkých vztazích	18
1.4.1 Dítě jako osoba, která je vystavena násilí v blízkých vztazích	19
2 Systém péče o ohrožené děti v kontextu násilí v blízkých vztazích.....	22
2.1 Legislativní rámec systému péče o ohrožené děti	23
2.2 Institucionální pomoc dětem ohroženým násilím v blízkých vztazích.....	24
2.2.1 Oblast školství	24
2.2.2 Oblast sociální práce	29
3 Sociální služby pro osoby ohrožené násilím v blízkých vztazích	34
3.1 Sociální poradenství	34
3.2 Služby sociální péče	35
3.3 Služby sociální prevence	35
3.3.1 Primární preventivní program <i>Zuřivec</i>	36
EMPIRICKÁ ČÁST.....	39
4 Metodologie	39
4.1 Výzkumný záměr	39
4.2 Metoda výzkumu.....	39
4.2.1 Výzkumný soubor	40
4.3 Metoda sběru dat	41
4.4 Metoda analýzy dat	42
5 Výzkumná zjištění.....	43
5.1 Postoj lektorek k využití filmu <i>Zuřivec</i> ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích	43
5.2 Vliv kontextu, ve kterém je komunikace s dětmi o násilí v blízkých vztazích zahájena	45
5.3 Vliv genderu, věku a zdravotního stavu dětí.....	47
5.4 Doporučení lektorek k efektivní komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích.....	48
6 Diskuse	50
Závěr.....	53
Seznam bibliografických citací	54
Přílohy	60

Úvod

„Největší zbraní násilí je ticho.“

Výše zmíněný citát nelze přisoudit konkrétnímu autorovi, nicméně, je třeba poznamenat, že lze interpretovat různými způsoby. Konkrétně, ať již dlouhodobé, opakované či jednorázové násilí může vycházet například z nedostatku komunikace, neboť když lidé nevyjadřují své pocity a názory, mohou se tyto nevyřčené emoce nakonec projevit násilným chováním nebo například jako reakce na neuspokojené potřeby. V rámci této interpretace lze také tvrdit, že pokud lidé, kteří jsou vystaveni násilí, nejsou schopni mluvit o svých zkušenostech nebo k tomu nemají dostatečnou podporu či prostor, mohou násilné osoby pokračovat v násilných činech. Proto je důležité vytvářet prostředí, kde je otevřená a bezpečná komunikace podporována, aby lidé mohli mluvit o svých zkušenostech bez obav z trestu nebo dalšího násilí. V případě, že je ticho používáno osobami, které se dopouštějí násilí, k ovládnutí a utlačování osob, které jsou násilí vystaveny lze ho považovat za jejich zbraň (PAQ a spol., 2021).

Různé životní náhody mě zavedly na školení odborné veřejnosti k získání základních kompetencí k využívání filmu *Zuřivec* a zároveň k získání informací dotýkající se problematiky násilí v blízkých vztazích ke vzdělávacím, osvětovým a terapeutickým účelům v českém prostředí, které je poskytováno Úřadem vlády ČR v rámci projektu *Posilování kapacit a metodologická podpora v prevenci domácího a genderově podmíněného násilí* (LP-PDP8-001). Během tohoto školení jsem si potvrdila, že se chci stát součástí osvěty problematiky násilí v blízkých vztazích a pracovat s lidmi, které násilí ovlivňuje. V průběhu života jsem se setkávala s různými typy násilí od školní šikany po sexuální obtěžování či prostřednictvím klientů se zkušeností s násilím. Když jsem se nad násilím více zamyslela, uvědomila jsem si, že je můj postoj vůči němu odlišný v rámci různých kontextů.

Paradoxně se násilí často stává ideálem, kterým spojujeme vlastnosti jako je odvaha a síla. Ve společnosti je násilí rozděleno na dobré a špatné násilí, což vytváří východisko pro ospravedlnění násilí. Toto rozdělení umožňuje lidem dopouštět se násilí za určitých okolností, například v rámci určitého práva nebo z určité pozice. Existuje také řada rolí, jako je státní moc, moc kapitálu, moc učitele, nebo rodiče, které historicky získaly „licenci na násilí“ (Isdal, 2022). Tyto role a postavení umožňují lidem páchat násilí, které je často vnímáno jako správné a spravedlivé.

Historie je plná příkladů bezprecedentního násilí, které bylo spáchané pod záminkou dobrého účelu. Isdal (2022) upozorňuje na to, že konzumace násilí může vést k desenzibilizaci, normalizaci, romantizaci, idealizaci, a dokonce i napodobování agresivního chování. Proto by podle něj v rámci vzdělávacích programů měla být více podporována kritická analýza násilí v médiích a kultuře, aby se lidé naučili rozpoznávat a reflektovat jeho problematické prvky a dopady. Násilí by podle něj, a já se s tímto postojem ztotožňuji, mělo být vždy poslední možností, a to pouze v případě sebeobrany a ochrany nevinných lidí. Je důležité hledat jiné způsoby řešení konfliktů a potírat kulturu násilí, která přináší pouze další utrpení a neřeší hlubší kořeny problému (Isdal, 2022).

Pro správné pochopení problematiky, kterou se tato diplomová práce zabývá, je nejprve důležité nastínit její teoretický rámec. Násilí v blízkých vztazích, konkrétně genderově podmíněné násilí, je ve společnosti hluboce zakořeněné. Pro jeho prevenci je tedy třeba pracovat na změně společenských a kulturních vzorců, které zahrnují i stereotypní pohled na roli žen a mužů a překonání hluboce zakořeněných představ o podřízenosti žen mužům (Dohnal a spol., 2017). Je důležité si uvědomit, že násilí v blízkých vztazích, jako každá forma násilí, nezná hranice. Často je považováno za soukromou záležitost, ale tuto představu je třeba přehodnotit. Násilí v blízkých vztazích se totiž dotýká celé společnosti a nese s sebou důsledky pro široké spektrum lidí, nejen pro ty, kteří mu byli přímo vystaveni. Násilí má dopad na další osoby, včetně dětí, kteří mohou být svědky takových činů. Tyto násilné akty mají negativní vliv na fyzické i psychické zdraví jednotlivců a představují překážku v rozvoji jak jednotlivců, tak i komunit a národa jako celku (Kapur, 2022). Fyzické nebo psychické násilí se také řadí mezi pět nejčastějších příčin vedoucích k rozkladu rodin v Česku (Palonciová, 2022). Násilí v blízkých vztazích je tedy společenský problém, na který je třeba nahlížet z širší perspektivy. Je nutné připustit, že násilí v rodině je něčím, co se týká celé společnosti, a jako takové by mělo být řešeno nejen pomocí jednotlivých institucí, ale také systematickými a celospolečenskými opatřeními. Násilí v blízkých vztazích je také záležitost budoucí generace a společnosti, zejména kvůli transgeneračnímu přenosu, předávání vzorců chování a myšlení a možnému výskytu posttraumatické stresové poruchy (Molin, Steinsvåg, 2022).

K vyobrazení celkového rozsahu a škodlivosti násilí pro společnost lze uvést příklad finančních nákladů, které jsou s touto problematikou spojeny, a to zejména v případě, kdy se společnost nezabývá adekvátně řešením a prevencí násilí. Tato perspektiva je významná při diskusi o důvodech, proč je nezbytné se zaměřit na prevenci násilí v blízkých vztazích. Dle Všetickové, Zdeňka a Molnára (2017) byly roce 2012 ekonomické dopady násilí v blízkých vztazích v České republice odhadnuty na 14,5 miliardy Kč. Tato částka zahrnuje ztrátu

produktivity v důsledku pracovní neschopnosti, náklady na léčení a krizovou pomoc, výplaty nemocenské a dalších sociálních dávek a další náklady. Největší podíl na těchto nákladech představuje ztráta produktivity v důsledku pracovní neschopnosti způsobeného zraněními v souvislosti s násilím, která se odhaduje na více než 8 miliard Kč. Druhý nejvyšší podíl nákladů na násilí v blízkých vztazích připadá na oblast zdravotnictví. Téměř 5 miliard Kč ročně je odhadováno na náklady na léčbu zranění způsobených násilím v partnerských vztazích. Náklady na poskytování krizové pomoci, odborného sociálního poradenství, chráněného bydlení, intervenčních center a dalších sociálních služeb se odhadují na 487 milionů Kč (Všetičková, Zdeněk, Molnár, 2017). V celkových odhadech ekonomických dopadů násilí v blízkých vztazích ovšem nejsou zahrnuty náklady spojené s psychickou újmou a výdaje samotných osob, které byly násilím vystaveny, lze tedy tvrdit, že tyto ekonomické dopady jsou podhodnoceny. Výše uvedené studie jsou také již několik let staré. Lze tedy předpokládat, že současné veřejné náklady spojené s domácím násilím jsou ještě vyšší, jak naznačují i nejaktuálnější odhady Evropského institutu pro rovnost žen a mužů. Podle něj jsou náklady na násilí na základě pohlaví v Evropské unii zhruba 8,6 bilionů Kč ročně. Ze zmíněné částky tvoří násilí páchané na ženách 79 %, tedy zhruba 6,8 bilionů Kč. Mezi druhy násilí převládá násilí mezi partnery, které v důsledku pandemie Covid-19 výrazně narostlo a dosahuje téměř poloviny celkových nákladů (48 %, 4 biliony Kč). Z tohoto podílu násilí na ženách ze strany intimních partnerů tvoří 87 % této částky, což představuje 3,5 bilionů Kč (EIGE, 2021). Finanční náklady spojené s domácím násilím nejsou zajisté jediným důvodem, proč se tématu věnovat. Společenské dopady jsou mnohem širší, jak jsem naznačila výše. Finanční náklady nicméně názorně ukazují, že násilí v blízkých vztazích dopadá na společnost jako celek.

Aktuálně je jednou z hlavních výzev v oblasti řešení násilí v blízkých vztazích zajištění adekvátní a dostupné podpory pro ohrožené osoby a jejich děti. Konkrétně se jedná o specializované sociální služby, jako jsou utajené azylové domy, krizová lůžka a telefonická krizová pomoc. V současné době v České republice trvá nedostatek specializovaných pobytových služeb, což komplikuje situaci pro osoby, které jsou v nouzi (Úřad vlády ČR, 2022a).

Dalším problémem v oblasti násilí v blízkých vztazích je absence soudržné a univerzálně přijímané definice, která by byla uznána všemi organizacemi a institucemi, které se této problematice věnují. V České republice se obecně uznává pouze zúžená definice násilí, jak ukáží podrobněji níže v kapitole věnované vymezení pojmu násilí v blízkých vztazích. Nicméně, tato zúžená definice často vyvolává nespokojenost mezi pracovníky a pracovníci systému, neboť v praxi se ukazuje, že pomoc poskytnutá na základě této reduktivní definice

nemusí být dostatečně účinná (Nyklová, Moree, 2021). V neposlední řadě dle odborných odhadů v České republice vyhledává pomoc méně než 40 % osob, které byly vystaveny násilí v blízkých vztazích, což svědčí o významu prevence a osvěty v této oblasti (Persefona, 2020).

Jak je z výše řečeného patrné, problematika násilí v blízkých vztazích je velmi široká. Ve své diplomové práci si nekladu za cíl poskytnout detailní analýzu celé problematiky, nýbrž seznámit s jednou z jejích oblastí, konkrétně s problematikou komunikace s dětmi o násilí v blízkých vztazích. Děti, které byly vystaveny násilí v blízkých vztazích, ať již přímo či jako svědci, často uvádějí, že pracovníci různých institucí s nimi nekomunikují o násilí. Tento nedostatek komunikace může být způsoben nedostatkem znalostí o násilí, nedostatečným nasloucháním nebo nedostatečnou citlivostí vůči dětským prožitkům. Někdy může být pro pracovníky obtížné naslouchat dětem, které zažívaly či stále zažívají traumatické zážitky, protože se snaží zvládat své vlastní emoce a nemají dostatečnou schopnost vnímat dětskou perspektivu (Aschjem, Sanna, Steinsvåg, 2022). Tato skutečnost poukazuje na to, že pokud je komunikace s dětmi o násilí obtížná i v případech, kdy je prokázáno, že dané děti byly vystaveny násilí, pak je vysoce pravděpodobné, že nedochází ani k dostatečnému dialogu s dětmi o násilí v kontextu preventivních opatření (Sood, Cronin, 2019).

Proto se chci ve své práci zaměřit na možnosti nastavení efektivní komunikace o násilí s dětmi. Konkrétně přitom využiji příkladu preventivního filmu *Zuřivec*, který byl vytvořen za účelem usnadnění této komunikace, a s nímž sama ve své praxi jako lektorka pracuji. Na tomto příkladu představím hlavní výzvy při komunikaci s dětmi o násilí a možné způsoby, jak se s nimi vyrovnávat.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce seznamuji s teoretickými východisky, které se s násilím v blízkých vztazích pojí, jako jsou vymezení pojmu násilí v blízkých vztazích a vymezení pojmu nevhodné zacházení s dětmi. Dále se práce věnuje příčinám vzniku násilí v blízkých vztazích, postojům veřejnosti k tomuto fenoménu a souvisejícím mýtům a předsudkům. Pro účely práce je nutné se zabývat následky násilí u dětí a také perspektivou těchto dětí. Následující kapitoly se zaměřují na systém péče o ohrožené děti v kontextu násilí v blízkých vztazích a institucionální pomoc dětem ohroženým tímto násilím. Pozornost je dále věnována oblasti školství a oblasti sociální práce, včetně sociálních služeb pro osoby ohrožené násilím v blízkých vztazích. Poslední kapitola představuje primární preventivní program *Zuřivec*.

1 Násilí v blízkých vztazích

Násilí v blízkých vztazích představuje významnou formu násilí s vysokou mírou prevalence. Tato forma násilí často není závažněji řešena, neboť se násilné chování uvnitř rodiny často podceňuje. Dříve bylo násilí v blízkých vztazích vnímáno jako soukromá záležitost, přičemž konflikty mezi blízkými osobami byly považovány za běžné (ČTK, 2023). Násilí v blízkých vztazích je do značné míry totožné s domácím násilím, například má také zásadní genderový rozměr.

Mezi významné dokumenty, které se zabývají problematikou zejména genderově podmíněného násilí, patří například studie provedená Evropskou unií v roce 2014, která byla zaměřena na násilí vůči ženám. Tato studie zahrnovala odpovědi od 42 000 žen z 28 členských států EU a poskytla závěry týkající se rozsahu této problematiky. Podle této studie jedna ze tří žen zažila fyzické a/nebo sexuální násilí od věku 15 let a 22 % žen se setkalo s formou psychického a/nebo sexuálního násilí od svého současného nebo bývalého partnera od věku 15 let. V rámci České republiky bylo podle této studie zjištěno, že 32 % žen bylo vystaveno fyzickému a/nebo sexuálnímu násilí (European union agency for fundamental rights, 2014). Průzkum Agentury pro základní práva týkající se násilí na ženách ukázal podobné výsledky, totiž že každá třetí žena zažila fyzické a/nebo sexuální násilí od svých 15 let. V Evropě je to 62 milionů žen (Wave, 2022). Dle Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023 až 2026 ukazují mezinárodní i české studie o výskytu násilí v blízkých vztazích, že různé formy tohoto násilí během svého života zažívá přibližně každý čtrnáctý muž. Ve více než polovině případů domácího a partnerského násilí

jsou přítomny děti (Úřad vlády ČR, 2023). Podle Nyklové a Moree je fenomén zřejmě rozšířenější, než se zdá, neboť je jeho evidence velmi obtížná (Nyklová, Moree, 2021).

Co se týká míry výskytu násilí v blízkých vztazích, ve kterém jsou zainteresovány děti, tak průzkumy týkající se násilí poukazují na fakt, že v domácnostech, kde dochází k násilí, jsou často přítomny také děti, a to od kojenců až po mladistvé. Dle neziskové organizace Rosa (2020) v rodinách, kde dochází k násilí, jsou děti jeho svědky až v 95 % případů. Braarud a Raundalen (2022) uvádí, že zhruba 50 % dětí, které vyrůstají v rodině, kde je násilí, je přímo vystaveno i fyzickému násilí. Podle organizace Persefona (2020) osoby, které páchají násilí, týrají své děti ve 40–60 % případů a dvě z pěti osob čelily v dětství fyzickému, psychickému nebo sexuálnímu násilí, přičemž původci násilí byli ve většině případů vrstevníci nebo rodiče.

Kniha *Data o dětech* podrobně mapuje veřejně dostupná data v České republice o ochraně dětí od roku 2005, kdy byla tato data zpřístupněna, až po rok 2020, a provádí jejich detailní analýzu. Zde je nutné zdůraznit, že děti, které jsou násilí vystaveny, spadají v české legislativě do skupiny týraných, zneužívaných či zanedbávaných dětí. Kniha dle nasbíraných dat přinesla zjištění, že vývoj počtu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí (0–18 let) byl ve sledovaném období vzestupný, je ovšem nutné dodat, že příčina prudkého nárůstu počtu ohrožených dětí v roce 2010 je mimojiné způsobena i skutečností, že v roce 2009 byly mezi sledované kategorie zařazeny i zanedbávané děti. Tento fenomén ovšem neznamena, že by narostl počet ohrožených dětí ve společnosti, znamená spíše častější hlášení trestných činů a častější vyhledávání pomoci (Pemová, Ptáček, 2022). Problémy s evidencí poukazují na nejednoznačnost vymezení násilí v blízkých vztazích. Následující kapitola se proto věnuje vymezení tohoto pojmu.

1.1 Vymezení pojmu násilí v blízkých vztazích

V rámci této problematiky se lze často setkat s řadou nejasností a interpretací, co konkrétně pojem *násilí v blízkých vztazích* zahrnuje. Ve společnosti, odborné literatuře či legislativě se lze často setkat s pojmem *domácí násilí*, který se týká násilných činů spáchaných v rámci domova. Je však klíčové si uvědomit, že násilí může probíhat i mimo domov a zahrnovat osoby, které spolu nežijí v rámci jedné domácnosti. Pojem *násilí v blízkých vztazích* zahrnuje jakékoliv projevy násilí mezi blízkými osobami, ať už reciproční či jednostranně zaměřené jedním jedincem vůči druhému či ostatním. Může se tak projevat jako násilí v partnerském vztahu, ve výchově, jako domácí násilí nebo jako ojedinělé či opakující se násilné epizody.

Násilí v blízkých vztazích zahrnuje fyzické, psychické, sexuální, ekonomické a jiné formy násilí, přičemž nejčastěji dochází ke kombinaci těchto druhů (Úřad vlády ČR, 2018).

V České republice neexistují právní normy, které by poskytly definici pojmu *násilí v blízkých vztazích*. Lze nalézt řadu právních předpisů, které se věnují pojmu *domácí násilí*, avšak ani v tomto případě nelze tvrdit, že by legislativa poskytovala jednoznačnou a závaznou definici daného pojmu. V důsledku této skutečnosti je v rámci práce využita řada dostupných definic, které se pojmu *násilí v blízkých vztazích* týkají.

Občanský zákoník (89/2012 Sb.) pojednává o ochraně proti domácímu násilí, zejména v kontextu manželství, ale neobsahuje explicitní definici násilí v blízkých vztazích. Vztahuje se také pouze na sezdané páry, ovšem během posledních třiceti let vzrostl počet dvojic, které spolu žijí bez oddacího listu a mimo manželství se tak rodí téměř polovina dětí (ROSA, 2023).

Tato skutečnost je zřejmá také v **trestním zákoníku** (40/2009 Sb.), ve kterém neexistuje trestný čin s názvem „násilí v blízkých vztazích“, ale který upravuje trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199). Tento zákoník zároveň specifikuje trestní sankce za tento čin, ale osobně se domnívám, že se jedná o velmi nízké tresty, což souvisí s tolerancí k násilí ve společnosti, kterou jsem zmínila v úvodu práce. V souvislosti s násilím v blízkých vztazích může docházet i k dalším trestným činům, jako např. vražda (§ 140), těžké ublížení na zdraví (§ 145), ublížení na zdraví (§ 146), zbavení osobní svobody (§ 170), omezování osobní svobody (§ 171), vydírání (§ 175), porušování domovní svobody (§ 178), znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186), pohlavní zneužití (§ 187), týrání svěřené osoby (§ 198), únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 odst. 2), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352), nebezpečné vyhrožování (§ 353) či nebezpečné pronásledování (§ 354) a další (40/2009 Sb.).

Tuto legislativní mezeru lze kontrastovat s mezinárodními normami, jako je **Istanbulská úmluva** Rady Evropy z roku 2011, která poskytuje širší a komplexní definici násilí v blízkých vztazích. Tato úmluva zahrnuje do násilí v blízkých vztazích všechny akty fyzického, sexuálního, psychického a ekonomického násilí v rodině nebo domácnosti, bez ohledu na to, zda pachatel a oběť sdílejí společnou domácnost. Česká republika, i přes podpis úmluvy, patří mezi málo zemí EU, které ji dosud neratifikovaly. Domnívám se, že tato skutečnost může odrážet nedostatečné pochopení genderového aspektu násilí nebo snahu ignorovat jej v rámci udržování stávajícího genderového řádu, i za cenu výskytu genderově podmíněného násilí.

Světová zdravotnická organizace (2022) a **neziskové organizace**, jako je např. Bílý kruh bezpečí (2009) poskytují vlastní definice násilí v blízkých vztazích. Tyto definice

upozorňují na společné rysy tohoto druhu násilí, které mohou mít formu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického násilí či kombinaci těchto forem. Dále je zmíněna opakovanost, dlouhodobost a nezpochybnitelné rozdělení rolí. Tyto rysy tak pomáhají rozlišit mezi násilím v blízkých vztazích a vzájemnými konflikty.

Akční plán prevence domácího násilí a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026 definuje domácí násilí jako „*veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými manžely či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí*“ (Úřad vlády ČR, 2023).

Násilné chování je navíc v rozporu s principy, na nichž stojí demokratická společnost a její právní řád, a lze jej považovat za porušování základních lidských práv. Toto tvrzení lze potvrdit i na základě **Listiny základních práv a svobod České republiky**, která vymezuje základní práva a svobody, jež jsou nezcizitelné, nedotknutelné a chráněné zákonem. Mezi tato práva patří například právo na život, právo na fyzickou a duševní integritu, právo na osobní svobodu a bezpečnost, právo na ochranu soukromí a rodinného života a právo na lidskou důstojnost (Usnesení č. 2/1993 Sb.).

Analýza současného přístupu v České republice odhaluje, že je násilí v blízkých vztazích často posuzováno na základě zúžené definice, která se primárně zaměřuje na fyzické projevy a ignoruje širší sociální a genderové kontexty. Tento přístup může vést k neadekvátní ochraně obětí a nedostatečnému pochopení komplexnosti problému. Podle Nyklové a Moree (2021) jsou definice násilí v blízkých vztazích nejednotně chápány a praktikovány různými institucemi a organizacemi, což vede k nedostatečné ochraně ohrožených osob a k neúčinnosti nabízené pomoci. Jedním z důvodů je to, že tento přístup obvykle vyžaduje důkazové řízení, například prokázání, zda byla emoční a psychická bolest způsobena násilím nebo jinými faktory, jako jsou traumata z dětství nebo přítomnými psychickými problémy. Tyto faktory jsou však často přítomny u osob vystavených násilím, což může vést k tomu, že takové definice jsou použity k zpochybnění závažnosti násilí na základě životních zkušeností dotčené osoby (Henning, Rákil, 2023).

V textu byly již několikrát uvedeny pojmy *osoba, která je vystavena násilí* či *ohrožená osoba* a *osoba, která násilí páchá* či *násilná osoba*. Tyto pojmy jsou ve společnosti často nahrazovány termíny *oběť* a *pachatel* či *agresor*. Je důležité vyhnout se těmto stručným označením, neboť mohou vést k odsuzování jednotlivců. Hlavním cílem je odsoudit násilné jednání, nikoli člověka. Tento přístup lze označit za vhodné východisko pro práci s osobami, které se potýkají s násilím s cílem podpořit je ke změně svého myšlení, chování či situace.

Obecně lze tedy říci, že násilí v blízkých vztazích je vzorec násilného chování v jakémkoliv vztahu, ve kterém jedna osoba používá násilí k získání nebo udržení moci nad druhou osobou. To se děje prostřednictvím systémového vzoru manipulace, ponížení, izolace, strachu, nátlaku, hrozeb, obviňování, zranění osoby atd. (Bullard, 2012). Násilí v blízkých vztazích se může stát každému bez ohledu na věk, pohlaví, sexuální orientaci, rasu, náboženství, vzdělání, profesi nebo sociální postavení.

V kontextu zaměření práce je nutné uvést, že u dětí je často problematičtější odlišení násilného chování a nevhodného zacházení. Tato problematika je blíže popsána v následující kapitole.

1.1.1 Vymezení pojmu nevhodné zacházení s dětmi

V kapitole výše je obecně definován pojem násilí v blízkých vztazích, což je pro účely práce zcela nezbytné. V kapitole je mimo jiné zmíněno, že násilí v blízkých vztazích se odehrává mezi manželskými páry, partnery nebo příbuznými a zároveň může zahrnovat i děti nebo seniory. V této kapitole je pro doplnění představen pojem nevhodné zacházení s dětmi, který s pojmem násilí v blízkých vztazích souvisí.

V současné době Ministerstvo práce a sociálních věcí eviduje následující kategorie nevhodného zacházení s dětmi:

- fyzické týrání,
- psychické týrání,
- sexuální zneužívání,
- zanedbávání (Pemová, Ptáček, 2022).

Toto nevhodné zacházení s dětmi může mít značné následky na jejich zdraví a vývoj, proto by mělo být pečlivě zkoumáno a analyzováno v souvislosti s příčinami a mechanismy, které k němu vedlo. Výskyt nevhodného zacházení s dětmi se neomezuje na určitou věkovou kategorii, ale může se vyskytnout u dětí všech věkových kategorií od narození do 18 let.

Pemová a Ptáček uvádějí, že více než polovina celkového počtu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v letech 2009–2019 byla ve věkovém rozmezí 6 až 15 let. Věk dítěte může mít vliv na formu špatného zacházení, kterému je vystaveno. Například kojenci a malé děti mohou být náchylnější k fyzickému násilí, zatímco starší děti se mohou setkat s emocionálním týráním a psychickým násilím. Proto je důležité při identifikaci a prevenci špatného zacházení s dětmi brát v úvahu jejich věk a specifika jejich vývoje (Pemová, Ptáček, 2022).

Děti, které byly v raném věku emocionálně nebo psychicky zanedbávány, se mohou potýkat s řadou problémů až po nástupu do školy nebo v dospívání, kdy začínají navazovat vlastní intimní vztahy. Tyto děti často trpí v oblasti zdraví a emocionálního blaha a mohou mít potíže s dosahováním akademického úspěchu nebo vykazovat delikventní chování. Protože negativní následky špatného zacházení s dětmi jsou velmi rozmanité, tak by sociální intervence měla být chápána jako edukační a podpůrná služba pro rodiče, kteří se snaží posílit své rodičovské kompetence a zajistit zdravý vývoj svých dětí. Zásah do rodiny by neměl být vnímán jako mocenský, ale jako možnost pomoci a podpory pro rodiče a dítě v obtížné situaci (Putman, 2006). Pokud je ovšem ohrožen zájem dítěte, tak má stát povinnost okamžitě zasáhnout ve prospěch těchto dětí na základě obecně prokazatelných projevů nevhodného chování ze strany pečující osoby. Toto nevhodné chování může být způsobeno různými důvody, kterým se věnuje následující kapitola.

1.2 Příčiny vzniku násilí v blízkých vztazích

V předešlých kapitolách jsem se dotkla genderovému rozměru násilí v blízkých vztazích, který odkazuje k příčinám tohoto násilí. Nyní se na tyto příčiny podívám detailněji.

V posledních sto letech došlo k zásadním změnám v společenském chápání násilí v blízkých vztazích. V průběhu dvacátého století došlo ke kroku z legalizovaného násilí k zákazu násilí vůči ženám a dětem. Nicméně, i v současné době se násilí vůči ženám stále vyskytuje a bývá spojeno s nerovností pohlaví a patriarchálními společenskými strukturami. V dnešní době lze zaznamenat snahu o odstranění genderového řádu, které muže učí k dominanci a ženy k poslušnosti. Toto úsilí je spojeno se vzděláváním a informováním společnosti, ale také s legislativními opatřeními a institucionální změnou. Dnes je násilí na ženách vnímáno jako závažný problém a je zapotřebí proti němu aktivně bojovat. K tomu je nutné vnímat násilí jako neakceptovatelné a trestné chování, které porušuje lidská práva (Råkil, Isdal, 2022).

Z hlediska výzkumů, zabývajících se násilím v blízkých vztazích se v posledních padesáti letech podstatně posunula znalost o osobách, které páchají násilné činy v rámci těchto vztahů. Od jednoduchých teoretických modelů, kdy se předpokládalo vrozené násilné chování, se přešlo ke komplexnějším modelům, které se opírají o prvky různých vědních oborů, jako jsou například sociologie, psychologie, právo a neurobiologie. Navzdory tomuto posunu neexistuje v současnosti jediný převládající teoretický model, který by vysvětloval násilí

v blízkých vztazích. Diskuse v této oblasti je poznamenána významnými rozpory, především z hlediska genderu (Molin, Steinsvåg, 2022).

V souvislosti s násilím v blízkých vztazích identifikuje Dutton (2008) primární vliv feministického paradigmatu, který stojí na rozhraní vědy, ideologie a politiky. Tento přístup významně ovlivňuje výzkumy a intervence v této oblasti. Další jeho výzkumy se soustředí na individuální psychologický a neurobiologický vývoj, přinášejíce poznatky o příčinách násilí, včetně teorií attachmentu, traumatizujících zkušeností a vlivu neurobiologie na jedince zapojené do násilných činů.

Analýza společnosti PAQ Research, Centra Locika a Nadace Sirius z roku 2021 ukazuje, že násilí v blízkých vztazích může postihnout jakoukoli domácnost, ačkoli určité faktory, jako jsou závislosti, chudoba, velikost domácnosti, sociální izolace a zdravotní problémy zvyšují riziko jeho výskytu. Zvláštní pozornost je věnována domácnostem s historií násilí, závislostí a ekonomických problémů (PAQ a spol., 2021).

Celkově lze faktory ovlivňující vznik násilí v blízkých vztazích rozdělit na vlivy na úrovni společnosti, jako jsou genderové struktury a socioekonomické rozdíly, a vnitřní faktory vztahu mezi partnery, zahrnující traumatizující zkušenosti a neurobiologický vývoj. Molin a Steinsvåg (2022) zdůrazňují význam rodinné výchovy, transgeneračního přenosu a osobnostních charakteristik v jednotlivcích, které ovlivňují chování v partnerském vztahu, a také roli psychického stavu partnerů a závislostí na alkoholu nebo drogách ve zvyšování rizika násilného chování.

Všechny tyto faktory mohou mít svůj podíl na vzniku násilí v blízkých vztazích a nelze je posuzovat odděleně. Zároveň je třeba zdůraznit, že násilí v partnerských vztazích není pouze individuální problém, ale společenský fenomén. Proto je důležité zkoumat nejen individuální faktory, ale také faktory na úrovni společnosti a jejího uspořádání.

1.3 Postoje veřejnosti a mýty ohledně násilí v blízkých vztazích

Kapitola se zabývá zkoumáním veřejného mínění a vnímání problematiky násilí v blízkých vztazích. Pro účely práce je zásadní zkoumat tyto postoje, neboť ovlivňují nejen jedince nepřímo dotčené násilím, ale i ty, kteří se s násilím setkávají.

Výzkumy Amnesty International ČR (2018) a IKEA Česká republika ve spolupráci s Univerzitou Karlovou (2021) odhalují přetrvávající předsudky a stereotypy ve vnímání domácího a genderově podmíněného násilí v české společnosti. Průzkum Amnesty International z roku 2018, zahrnující 1 012 respondentů, ukazuje pětinasobný nárůst odhadů

počtu znásilněných žen od roku 2015, přičemž 44 % respondentů předpokládá, že nejčastějším pachatelem je neznámá osoba. Více než polovina dotázaných také částečně viní oběti znásilnění v případech vyzývavého oblečení nebo opilosti. Navzdory tomu 84 % respondentů zdůrazňuje potřebu prevence násilí na ženách. Výzkum IKEA a Univerzity Karlovy z roku 2021, zahrnující 1 500 respondentů, odhaluje, že čtvrtina dotázaných přisuzuje obětem nějakou míru viny za násilí, přičemž tento názor je častější u mužů. Výsledky také ukazují, že 29 % Čechů vnímá nedostatečnou péči o domácnost jako potenciální příčinu násilí, a více než polovina věří, že násilí může být vyprovokováno chováním oběti. Téměř dvě třetiny mužů a 37 % žen navíc věří, že ženy někdy obviňují muže z násilí jako formu pomsty.

Zkreslené představy o násilí v blízkých vztazích zhoršují situaci osob, které jsou násilí vystaveny, neboť představují jeden z klíčových faktorů, které jim komplikují rozhodnutí odejít. Navíc tyto mýty způsobují značné problémy v právním posuzování, neboť přispívají k bagatelizaci tohoto druhu trestné činnosti, a to jak v obecném smyslu, tak i v konkrétních případech. V neposlední řadě rovněž negativně ovlivňují postoje veřejnosti k násilí v blízkých vztazích a bagatelizují následky násilí. Matoušek, Koláčková a Kodymová (2010) upozorňují na to, že se ve společnosti objevují mýty a předsudky ohledně násilí v blízkých vztazích, které mohou bránit jeho uznání jako závažného společenského problému. Tyto mýty a předsudky obvykle ospravedlňují násilné chování dané osoby, a tak odvádějí pozornost od základního problému (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010).

Je důležité si uvědomit, že násilí v blízkých vztazích se liší od obyčejných hádek tím, že je založeno na mocenské nerovnováze, kde jedna strana dlouhodobě dominuje nad druhou například pomocí fyzické síly nebo finančních zdrojů. Toto násilí, často zahrnující ponižování, sledování, nadávání a fyzické útoky, je záměrné a opakované, slouží k ovládnutí a kontrole znevýhodněné strany (Národní zdravotnický informační portál, 2023).

Hrdá (2023) rozpracovává několik důležitých aspektů násilí v blízkých vztazích a vyvrací přitom běžné mýty. Popisuje, jak obtížné může být rozpoznání škodlivých vztahů, zdůrazňuje, že ohrožené osoby nemohou být považovány za viníky a ukazuje na složitost úniku z násilných vztahů. Dále se zaměřuje na rozšířenou iluzi spravedlivého světa, kde ohrožené osoby často vnímají násilí jako zasloužený trest, což může vést mimo jiné i k posttraumatické stresové poruše. Autorka také odmítá představu, že násilí se týká pouze sociálně slabých rodin, upozorňuje na nutnost lepšího školení pracovníků v oblasti rozpoznávání násilí a zdůrazňuje komplexnost reakcí osob, které jsou vystaveny násilí, a které často nesplňují stereotypní očekávání *libivé oběti*. Podobně se u dětí se zkušeností s násilím předpokládá, že budou značně zničené a traumatizované, přitom tiché, úspěšné ve škole a nezátížené problémy, jako je

zneužívání návykových látek, sebepoškozování či kriminalita. Autorka také zmiňuje problematikou sexuálního násilí, jehož závažnost je často podceňována, přestože má hluboký dopad na ohrožené osoby, a poukazuje na to, že většina znásilnění se odehrává v partnerských vztazích, což je v rozporu s běžnými představami o „pravém znásilnění“ (Hrdá, 2023).

V současné době dochází v České republice k postupné změně ve společenském mínění v otázce násilí, kdy se stále častěji o tomto tématu hovoří a diskutuje se o tom, co je a co není přijatelné. Jedná se o postupný proces, který vyžaduje otevřenou diskusi, ale také konkrétní kroky a opatření ke zlepšení situace. Tento proces vyžaduje zapojení nejen expertů z různých oblastí, jako jsou právo, školství, zdravotnictví a sociální práce, ale také má finanční a časovou náročnost. Je důležité, aby se větší pozornost věnovala prevenci násilí a aby byly vytvořeny účinné mechanismy, které by zajistily ochranu osob, které jsou násilím vystaveny a potrestání osob, které násilím páchají. Společnost by měla být informována o závažnosti násilí a o tom, jak ho poznat a jak se mu bránit. Jedná se o komplexní a dlouhodobý proces, který je nutné podporovat a rozvíjet. Autorka dodává, že i když jsme v České republice za posledních třicet let učinili významný pokrok, tak stále relativně nejmenší zkušenost máme se systematickou prací a pomocí těm, kteří se násilím dopouštějí (Hrdličková, 2022).

Samotné násilí v blízkých vztazích společně s těmito postoji veřejnosti mají za výsledek následky, kterým se blíže věnuje následující kapitola.

1.4 Následky násilí v blízkých vztazích

Kapitola se věnuje analýze dopadů násilí na jednotlivce i společnost. Zkoumá dlouhodobé i krátkodobé důsledky pro osoby, které jsou násilím vystaveny a jejich okolí. Dále se zaměřuje na zdravotní a ekonomické následky, které s sebou násilí v blízkých vztazích nese.

Důsledky násilí v blízkých vztazích jsou složité a působí na různých úrovních, včetně psychologických a fyziologických změn. Porovnání psychologických testů osob, které byly vystaveny tomuto typu násilí, před a po vystavení ukazuje, že násilí může mít dramatický dopad na osobnost dané osoby (pre-viktimní a post-viktimní osobnost). Násilí může způsobit fyziologické změny, jako jsou odlišnosti ve výpočetní tomografii, neurotransmiterů, psychosomatických projevů, zastavení menstruace, bolesti hlavy nebo chronické únavy. V dlouhodobém horizontu dochází k proměnám jedince v důsledku pobytu v násilném prostředí, které není trvale udržitelné. Tato situace není srovnatelná s jednorázovým útokem na veřejném místě či nepříjemnou událostí. U jedinců, kteří jsou dlouhodobě vystaveni násilí, může dojít ke změně systému hodnot a zániku základních lidských pudů, jako je například pud

sebezáchovy nebo ztráta rodičovských kompetencí, a s tím související rodičovský pud ochrany dítěte (Hrdá, 2023).

Existuje několik teoretických modelů popisujících mechanismy a procesy, které jsou důležité pro porozumění tomu, jak se vyvíjí dítě v kontextu násilí v blízkých vztazích. Teoretický základ je nutný pro pochopení procesů vývoje dítěte a současně je důležitý i pro pomáhající profese, aby dokázaly rychleji identifikovat děti v rizikové situaci. Formulace *děti, které jsou vystaveny násilí* představuje mimořádně komplexní fenomén. Řada výzkumů, které se zaměřují na negativní dopad prožitého násilí, však nerozlišuje mezi hrubým fyzickým násilím páchaném matkou nebo otcem a zkušeností dětí s násilím mezi rodiči, a nerozlišuje ani, zda násilí páchá rodič, sourozenec či jiná blízká osoba. Souvisí to s tím, že mnoho studií především odkazuje na negativní dopady v souvislosti s věkem a vývojovým stupněm dítěte (Braarud, Raundalen, 2022).

Pro účely práce je podstatné se blíže zaměřit na dopady na děti se zkušeností s násilným prostředím.

1.4.1 Dítě jako osoba, která je vystavena násilí v blízkých vztazích

Vzhledem k cíli této práce, kterým je analýza preventivního programu zaměřeného na násilí v blízkých vztazích v kontextu komunikace s dětmi o násilí je klíčovým faktorem zkoumání důsledků tohoto násilného činu na dítě, ať už jako na osobu, která je násilí v blízkých vztazích vystavena přímo či jako na svědka. Tato kapitola se zabývá danou problematikou.

Hrdličková (2022, s. 199) popisuje, že při práci s traumatizovanými jedinci, zvláště s dětmi, je důležité zohlednit jejich zvláštní pozici a specifické potřeby. „*Děti se do takových rodin narodí, aniž by měly možnost si vybrat, a musí čelit situacím, kterým nerozumí. Nechápu proč někdo, koho mají rády nadevše a kdo pro ně má být oporou a zdrojem bezpečí, dokáže tolik ubližovat.*“

Råkil a Isdal (2022) upozorňují na to, že při práci s rodinou, kde figuruje dítě a kde probíhá násilí, je důležité se snažit co nejlépe porozumět vlivu násilí na dané dítě. Děti, které žijí v domácnosti, kde probíhá násilí, jsou opakovaně vystaveny násilí bez možnosti volby. Autoři uvádí, že násilné osoby a zároveň i ohrožené osoby často mylně popisují, že děti násilí nevidí či neslyší, a také popírají závažné důsledky násilí pro vývoj svého dítěte. Je proto potřeba stále zdůrazňovat, že děti mají výraznou schopnost vnímat a interpretovat situace v prostředí, v němž se pohybují, a to i přesto, že mohou být omezeny svým vývojovým stupněm či se násilí může dít *za zavřenými dveřmi* (Råkil, Isdal, 2022). V případě, že se dítě ocitá v prostředí násilí v blízkých vztazích, je toto prostředí vždy vážným rizikem pro jeho tělesný,

duševní i společenský vývoj. Toto riziko je přítomno i tehdy, kdy dítě není přímým cílem násilných projevů, nýbrž je pouhým přímým či nepřímým svědkem násilných projevů. Přihlížení k situacím násilí v blízkých vztazích má pro děti závažné následky, včetně traumatizujících reakcí a v některých případech vývoj komplexního traumatu nebo posttraumatické stresové poruchy. Opakované svědectví nebo zážitek týrání v rodině může mít vážné následky pro aktuální a budoucí zdraví dítěte, také může ovlivnit volbu partnerů či způsoby výchovy vlastních dětí (PAQ a spol., 2021). Světová zdravotnická organizace klasifikuje svědectví násilí v rodině jako formu psychického týrání dítěte (WHO, 2022). Zároveň je u dětí, které byly vystaveny násilí, zvýšené riziko vzniku duševních a úzkostných poruch, také vznik rizikového chování, jako je požívání alkoholu a drog, kouření a rizikový sexuální život. Ze strany fyzických následků je riziko chronických onemocnění, jako jsou rakovina, cukrovka a srdeční choroby nebo infekčních onemocnění, jako je HIV (WHO, 2020).

Studie Adverse Childhood Experiences odhalila vztah mezi negativními zkušenostmi v dětství spojenými se špatným zacházením a dysfunkčním rodinným prostředím a rizikovými faktory, které se pojí s hlavními příčinami úmrtí v dospělosti. Studie se zúčastnilo 9 508 dospělých respondentů, kteří absolvovali standardizované lékařské vyšetření a vyplnili dotazník o negativních zkušenostech v dětství. Tyto negativní zkušenosti se dělily do sedmi kategorií: psychické a fyzické týrání, sexuální zneužívání, násilí vůči matce, soužití s osobami užívajícími návykové látky, duševně nemocnými, osobami se sebevražednými sklony nebo osobami v minulosti trestanými. Hlavní zjištění ukázala zvyšující se souvislost mezi počtem kategorií negativních zkušeností v dětství a rizikovým chováním a onemocněními v dospělosti. Osoby, které zažily čtyři nebo více kategorií negativních zkušeností v dětství, měly 4 až 12krát vyšší riziko alkoholismu, drogové závislosti, deprese a pokusů o sebevraždu. U těchto jedinců bylo také identifikováno 2 až 4krát vyšší riziko kouření, negativního hodnocení vlastního zdravotního stavu, rizikového sexuálního chování a onemocnění pohlavně přenosným onemocněním. Navíc, u osob s více negativními zkušenostmi v dětství byl zaznamenán 1,4 až 1,6krát častější výskyt fyzické nečinnosti a těžké obezity. Souvislost mezi počtem kategorií negativních zkušeností v dětství a určitými typy onemocnění v dospělosti se rovněž zvyšovala proporcionálně, což zahrnovalo ischemickou chorobu srdeční, rakovinu, chronická plicní onemocnění, kosterní zlomeniny a onemocnění jater (Felitti, Anda ed., 2021).

Po prozkoumání dopadů, které má násilí v blízkých vztazích na děti, je nyní nezbytné zaměřit se na jejich osobní perspektivu, tedy pochopení toho, jak děti vnímají a zpracovávají tyto situace, což je podrobněji rozvedeno v nadcházející kapitole.

1.4.1.1 Perspektiva dítěte

„Většina kamarádů neměla ponětí, co se u nás doma děje... Navíc pro mě bylo dlouhá léta normální, že se tohle u nás doma děje, protože já jsem neměla srovnání. Já jsem nevěděla, že se normálně takhle lidi nechovají.“ (Česká televize, 2022)

Autoři Aschjem, Sanna a Steinsvåg (2022) upozorňují, že kontakty s dětmi naprosto zásadně změnilly celé uvažování o násilí v blízkých vztazích. Autoři se opírají o přímé svědectví dětí o násilí v rodině, které je často nefiltrované a umožňuje hlouběji pochopit závažnosti tohoto násilí a jeho dopad na dětskou psychiku a chování. Velmi častý je také velký rozdíl mezi vyprávěním dítěte a vyprávěním rodiče, ať již jako ohrožené či násilné osoby.

Děti vystavené násilí v blízkých vztazích potřebují být slyšeny a respektovány, což vyžaduje vhodné komunikační prostředky, jako jsou například hry nebo knihy, aby se lépe vyrovnaly s komplexními a rozmanitými emocemi. Často prožívají intenzivní strach a pocit bezmoci, které jsou zesíleny opakovaným násilím. Tyto zážitky vytvářejí dlouhodobý psychický stres a úzkost a mohou vést k problémům s regulací emocí, jako je hněv, smutek nebo zoufalství, což může ovlivnit zvládání vlastních emocí, školní výkon či sociální vztahy. Autoři poukazují na to, že se děti často setkávají s pocitem izolace a osamělosti, zvláště když jsou vystaveny rodinným tajemstvím a mlčení ohledně násilí. Aby přežily v prostředí plném násilí, vyvíjejí adaptivní chování, jako je vyhýbání se konfliktům nebo vytváření alternativních realit. Tyto strategie, ačkoli mohou být krátkodobě funkční, mohou mít dlouhodobé následky na jejich duševní zdraví. V neposlední řadě děti zažívají ambivalentní pocity a nejistotu ohledně toho, komu důvěřovat a koho podporovat v rodině, což může být ovlivněno manipulací ze strany rodičů. Starší děti mají většinou jasnější pohled na celou situaci, ale mohou se obávat vyjádřit svůj názor. Některé děti mohou obviňovat ohroženou osobu a identifikovat se s násilným rodičem. Toto chování může být ovlivněno internalizací patriarchálních hodnot a genderových rolí (Aschjem, Sanna a Steinsvåg, 2022).

Důležité je, aby děti měly prostor a bezpečné prostředí, kde mohou mluvit o svých pocitech a zážitcích bez obav z odsouzení či dalšího traumatu. Odborníci by měli mít vhodnou odbornou přípravu a citlivost na vnímání a vyhodnocení dětských výpovědí. Je důležité zaměřit se na dětský pohled a vnímání situace a dát tak dětem možnost být aktivními aktéry při řešení situace. O toto by se měl snažit systém péče o děti ohrožené násilím v blízkých vztazích, kterému se věnuje následující kapitola.

2 Systém péče o ohrožené děti v kontextu násilí v blízkých vztazích

Kapitola má za cíl podrobněji prozkoumat systém péče o ohrožené děti v souvislosti s násilím v blízkých vztazích. Zaměří se na několik klíčových aspektů této problematiky, jako je legislativa, institucionální pomoc dětem v ohrožení a její účinnost zejména v kontextu školství a sociální práce.

Dítě má biologické dispozice k vyhledávání jistoty a ochrany u svých pečujících osob, což je součástí systému vazby. Rovněž rodiče mají podobné dispozice chování, které lze označit jako rodičovský pud. Tento pud je biologicky podmíněný a jeho cílem je zvýšit pravděpodobnost přežití lidského druhu mimo jiné prostřednictvím ochrany dítěte a vytváření vzájemné vazby mezi dítětem a rodičem. Tento systém péče je nadřazen ostatním systémům a je poměrně odolný proti zátěžovým a stresovým faktorům. Pokud je aktivován, rodič se stará o dítě a ochraňuje ho. Aktivace systému péče je způsobena aktivací systému vazby dítěte. I když je systém péče biologicky podmíněný, mohou ho ovlivnit vnější faktory, jako je například konkrétně násilí v blízkých vztazích. Zkušenosti ukazují, že násilí poškozuje systém vazby dítěte, snižuje kompetence rodičů, a s tím související schopnost rodičů poskytovat dětem péči. Toto poškození zahrnuje i zhoršení schopnosti rodičů pochopit vnímání dětí a vycházet vstříc jejich potřebám, což může vést k traumatizaci a senzitivaci systému dítěte, který je zodpovědný za stresové reakce (Eriksen, Johannessen, Sætre, 2022).

Pokud nastane situace, kdy pečující osoba není schopna zajistit dostatečnou ochranu dítěte, musí stát zasáhnout jako ochránce a poskytovatel péče pro ohrožené děti. Zde je třeba brát v úvahu skutečnost, že dle Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, přesněji dle § 6 odst. 1 písm. a) se sociálně-právní ochrana zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče buď zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dle stejného zákona § 6 odst. 1 písm. g) je za ohrožené dítě považováno i dítě, které bylo pouze svědkem násilí v blízkých vztazích (359/1999 Sb.). Jak je již několikrát v textu zmíněno, tak jednou z klíčových povinností státu v této oblasti je ochrana práv dítěte, která jsou zajištěna řadou právních předpisů včetně Úmluvy o právech dítěte platné v České republice. Pro zajištění této ochrany dítěte by měl být k dispozici rozsáhlý, kvalitní a dostupný systém služeb pro ohrožené rodiny.

Systém péče o ohrožené děti zahrnuje organizace, které se podílejí na zajištění ochrany a péče o dítě v ohrožení a zároveň se snaží o řešení situace ohroženého dítěte. V České republice je však tento systém stále nedostatečně propracovaný a zároveň komplikovaný, což znamená, že je obtížné se v něm vyznat a porozumět jeho fungování. Základním problémem

jsou nevyjasněné kompetence a odpovědnost jednotlivých aktérů, což vede k neefektivní, složité a mnohdy nedostatečné spolupráci a zároveň odsunutí zájmů dítěte a rodiny na vedlejší kolej. Tento problém se odráží v celé škále služeb, jako jsou například poradenství pro rodiny, terapeutické programy pro děti, nebo právní ochrana dětí (SocioFactor s.r.o., 2014).

2.1 Legislativní rámec systému péče o ohrožené děti

Tato kapitola se věnuje systému péče o ohrožené děti v kontextu násilí v blízkých vztazích v rámci legislativních úprav. Česká republika se zavázala k dodržování a zajištění práv dětí definovaných v Úmluvě o právech dítěte, přičemž vláda přijala několik strategických dokumentů pro implementaci těchto mezinárodních závazků. Za implementaci Úmluvy je zodpovědné Ministerstvo práce a sociálních věcí a pro monitorování pokroku v plnění vládních strategií slouží Meziresortní koordinační skupina k transformaci systému péče o ohrožené děti, tvořená zástupci ministerstev a občanské společnosti. Tato opatření mají za cíl zajistit naplnění práv dětí a zlepšení systému péče o ohrožené děti v České republice (MPSV, 2020a).

Klíčovým právním předpisem je pak zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje ochranu dětí jako:

- „a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být dočasně nebo trvale vychováváno ve své rodině.“ (359/1999 Sb.)*

Tento zákon, který upravuje opatření směřující k ochraně dětí není jediným právním dokumentem, který se této problematice věnuje. Další právní předpisy, například zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy (Zákon č. 218/2003 Sb.) nebo zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy (Zákon č. 109/2002 Sb.) obsahují opatření k ochraně práv dětí. Hlavní zásadou všech těchto dokumentů je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí, které by měly být chráněny bez ohledu na jakýkoliv rozdíl nebo diskriminaci.

Dále se ochraně dětí za pomoci veřejné moci věnují orgány sociálně-právní ochrany dětí, které se soustředí na prevenci a ochranu rodin a rodinných vztahů, zejména pokud jsou zasaženy sociálně patologickými jevy. Orgány sociálně-právní ochrany dětí mají v souladu s právními předpisy v oblasti ochrany práv dětí především preventivní funkci, která spočívá v ochraně dětí před situacemi, které by mohly ohrozit jejich zdraví, bezpečí, vývoj nebo celkově jejich blaho. To zahrnuje i ochranu dětí před sociálně patologickými jevy jako jsou

například chudoba, sociální vyloučení, zneužívání drog či násilí. Kromě toho orgány sociálně-právní ochrany dětí přijímají také opatření k nápravě a řešení problémových situací v rodinách, kde dochází k porušování práv dětí a kde je nutné zasáhnout a zajistit jejich ochranu (SocioFactor s.r.o., 2014).

2.2 Institucionální pomoc dětem ohroženým násilím v blízkých vztazích

Jak je v průběhu práce již několikrát zmíněno, tak násilí v blízkých vztazích představuje závažný problém a pokud není zajištěna dostatečná ochrana dítěte, které je mu vystaveno, tak je zapotřebí zásah státu jakožto ochránce a poskytovatele péče pro ohrožené děti. Pro efektivní pomoc dětem, které jsou vystaveny násilím v blízkých vztazích je nezbytná spolupráce poskytovatelů služeb a klíčových institucí a organizací.

Jedná se o orgány sociálně právní ochrany dětí, které by měly v případech, kdy jsou děti svědky násilí v rodině spolupracovat s Policií ČR, soudy, se specializovanými centry pro osoby, které jsou vystaveny násilím a azylovými domy. Někdy je nezbytná také spolupráce s lékaři a zdravotnickými zařízeními, školou atd. (MŠMT, 2014).

2.2.1 Oblast školství

Kapitola se zaměřuje na oblast školství v kontextu institucionální pomoci dětem ohroženým násilím v blízkých vztazích. Zabývá se primárně rolí školy v životě dospívajících a jejím potenciálem při prevenci rizikového chování, zejména v souvislosti s násilím v blízkých vztazích. Dále se zaměřuje na subjekty komunikace ve školním prostředí a charakteristiku dospívajících – žáků 2. stupně. Definování těchto klíčových pojmů je nezbytné pro celkové pochopení problematiky, kterou se práce zabývá.

Instituce školy je jedním z klíčových prvků společnosti, která je zodpovědná za výchovu a vzdělávání mladé generace. Její význam spočívá nejen v tom, že předává vědomosti a dovednosti, ale také v tom, že připravuje mladistvé na život a úspěšné fungování ve společnosti. Škola je také klíčovým faktorem v procesu sociální integrace a soudržnosti. Učí děti jak se správně chovat v různých situacích a jak respektovat rozdíly mezi lidmi. Děti se učí spolupracovat, řešit konflikty a vyjádřit svůj názor. Škola také pomáhá rozvíjet citovou inteligenci a empatii, což jsou klíčové vlastnosti pro úspěšné fungování v mezilidských vztazích. Kromě toho je škola také důležitým faktorem v procesu přípravy mladých lidí na pracovní život prostřednictvím přípravy na pracovní návyky a dovednosti, které jsou nezbytné pro úspěšnou kariéru. Mladiství se učí pracovat v týmu, plánovat a organizovat svůj čas, komunikovat s lidmi a řešit problémy. V neposlední řadě škola představuje i klíčový faktor

v procesu formování společenských hodnot. Škola pomáhá mladým lidem pochopit a respektovat hodnoty, které jsou důležité pro společnost, jako jsou například rovnost, demokracie, lidská práva, ochrana životního prostředí a další. Tím škola přispívá k formování občanské společnosti a udržení demokratických zásad (Franiok, 2008).

V rámci prevence a řešení rizikových situací na školách existuje oficiální dokument s názvem *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28* od Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, který poskytuje školám podrobné pokyny pro reakce v případě výskytu rizikového chování. V tomto dokumentu je vymezena aktuální terminologie v souladu s ostatními zeměmi Evropské unie a zahrnuje prevenci do školního vzdělávacího programu a školního řádu. Zároveň popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a jejich role, včetně pedagogických pracovníků, kteří mají zásadní úlohu při řešení rizikových situací. Dále definuje minimální preventivní program a doporučené postupy jsou stanoveny pro školy a školská zařízení při výskytu rizikových forem chování dětí a mládeže. Tento dokument tedy poskytuje důležitý rámec pro prevenci a řešení rizikových situací, umožňuje školám vytvořit efektivní a koordinovaný přístup k řešení takových situací a zároveň školám poskytuje oporu v právních a etických zásadách (MŠMT, 2010).

Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- „a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie,*
- b) záškoláctví,*
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling,*
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů,*
- e) spektrum poruch příjmu potravy,*
- f) negativní působení sekt,*
- g) sexuální rizikové chování.“ (MŠMT, 2010)*

Dále je v dokumentu stanoveno, že aktivity škol by měly být cíleně směřovány k: *„prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence“*. Hlavním cílem je včasné rozpoznání problému a poskytnutí pomoci v případě traumatických zážitků, jako je násilí v blízkých vztazích, šikanování, týrání

a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání. Školy také sledují rizikové stravovací návyky vedoucí k poruchám příjmu potravy, experimentování s návykovými látkami a další nebezpečné aktivity. V případě potřeby je poskytována i krizová intervence (MŠMT, 2010).

Ježková (2016) poukazuje na to, že pedagogičtí pracovníci nejsou schopni zvládnout takové úkoly na úkor svých výukových a vzdělávacích funkcí. Tuto agendu by na školách mohl zastat školní sociální pracovník, který by pracoval s dětmi, jejich rodinami a komunitami a pomáhal v nouzi a krizových situacích. Zavedení školského sociálního pracovníka na škole by mohlo být obligatorní součástí školského systému a mohlo by tak přispět k prevenci a odvrácení negativních dopadů patologických jevů, jako je například násilí v blízkých vztazích.

Metodické doporučení MŠMT z roku 2010 poskytuje školám detailní návod na prevenci rizikového chování, jeho řešení a také kompetence jednotlivých rolí. Ředitel/ka školy zodpovídá za vytváření podmínek pro primární prevenci, včetně zabezpečení poradenských služeb a koordinace *Minimálního preventivního programu školy*. Zabývá se také řešením aktuálních problémů spojených s rizikovým chováním. Školní metodik/čka prevence má klíčovou roli v koordinaci a kontrole realizace preventivního programu, metodickém vedení pedagogických pracovníků/ic a spolupráci s externími institucemi. Dále se věnuje poradenským činnostem, jako je identifikace žáků s rizikem sociálně patologického chování a podpora multikulturního začleňování. Třídní učitel/ka pracuje na identifikaci rizikových faktorů a varovných signálů sociálně patologického chování mezi žáky. Podílí se na implementaci Preventivního programu školy a diagnostice vztahů ve třídě, motivuje žáky k dodržování interních pravidel třídy a podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí. Je zodpovědný/á za udržování spolupráce s rodiči žáků a za povědomí o osobnostních zvláštностech žáků a jejich rodinném prostředí (MŠMT, 2010).

Charakteristika dospívajících – žáků 2. stupně

Výše uvedené subjekty jsou důležité pro realizaci preventivních programů, nicméně zásadní roli zastávají samotní žáci, tedy děti, které daný program absolvují. Text se zaměřuje na hlavní rysy těchto dětí, které mohou působit komplikace při komunikaci o násilí. Vzhledem k tomu, že je primární prevence, kterou se tato práce zabývá určena pro žáky druhého stupně základní školy, tak je nutné se zaměřit na charakteristiku mladistvých v období od páté do deváté třídy. Toto období je jednou z etap přechodu člověka z dětství do dospělosti a zároveň v něm děti a mladiství začínají navazovat své první partnerské vztahy. V tomto

kontextu se nabízí otázka, zda pokud dochází k násilným aktům, tak jak mohou mladí jedinci rozpoznat, že dané chování je neadekvátní a odchyluje se od normy, a identifikovat jej jako násilí.

Dle Čerešnika a Banárové (2021) je období dospívání jedním z nejvýznamnějších a náročných stádií lidského života. Ačkoli je toto období relativně krátké ve srovnání s dospělostí, člověk v této fázi prochází mnoha vývojovými změnami, které se týkají nejen fyzických aspektů (jako je růst těla a změny v tělesné funkci), ale také psychických, sociálních a emočních oblastí (Čerešnik, Banárová, 2021). Tento proces obvykle začíná kolem 11 let a končí dospělostí ve 20 letech. První fází tohoto procesu se nazývá pubescence, která se nejčastěji vyskytuje mezi 11. a 15. rokem života. Během tohoto období dochází k rozsáhlým fyzickým změnám spojeným s pohlavním dozráváním, stejně jako ke změně způsobu myšlení, kdy se jedinec stává schopným uvažovat abstraktně. Dochází také k procesu osamostatňování od rodičů s větší orientací na vrstevníky a k získávání první zkušenosti v partnerských vztazích. Z těchto důvodů je vhodné zaměřit se na komunikaci s dětmi o násilí právě v tomto věku mladistvých.

V tomto období také probíhá hormonální proměna, která může vést k emocionální nestabilitě, což může ovlivňovat komunikaci s nimi. Mladiství mohou být obecně citově nestabilní a reagovat přecitlivěle na běžné podněty. Tyto změny se projevují vnější impulzivitou a nedostatkem sebeovládání. Dalšími charakteristikami tohoto období jsou projevy citového prožívání. Mladiství často projevují nechuť vystavit své city a emoce veřejně. Dochází k ubývání citové bezprostřednosti a otevřenosti, protože city jsou vnímány jako intimní a osobní záležitost. Tato skutečnost může komplikovat nejen komunikaci, ale i odhalování, zda se daní jedinci potýkají s násilím. Další komplikací v komunikaci může být skutečnost, že během dospívání se také vyskytuje nový způsob vnímání sebe sama, a to introspekce. Tento proces se zaměřuje na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. Pubescent má pocit, že jeho myšlenky a pocity jsou jedinečné a nikdo jiný takové nemá, takže se mu zdá, že nikdo ho nemůže plně pochopit (Vágnerová, 2000).

Dalším znakem jsou výkyvy v sebehodnocení. Mladiství často reagují na situace citově přecitlivěle a chápou reakce lidí kolem nich jako nepřátelské a urážející, i když tak nejsou zamýšlené. Tyto projevy jsou spojeny s osobní nejistotou a s pubertální vztahovačností. Tento typ chování vyvolává u pubescentů různé obranné reakce, například regrese na nižší vývojové stádium nebo únik do fantazie. Pokud je negativně ovlivněna perspektiva mladistvých v kontextu násilí, mohou se tito jedinci schylovat k rizikovému chování (Vágnerová, 2000). Dospívající mohou využívat rizikového chování jako způsobu, jak řešit osobní i mezilidské

problémy, které souvisejí s množstvím charakteristických změn v tomto období. Přítomnost rizikového chování je ovlivněna také úrovní sebevědomí a sebehodnocení, které v tomto věku spíše odrážejí názory a tlaky z okolí, než subjektivní postoj jedince k sobě samému (Čerešník, Banárová, 2021).

Odborníci, kteří se specializují na vliv osobnostní struktury na úspěšné zvládnání obtížných situací, jakým může být násilí již dlouhodobě zdůrazňují význam konkrétních sociálních zkušeností a různých alternativních modelů chování. Tyto faktory ovlivňují způsob, jakým jedinec řeší problémy, zvládá stresové situace a reaguje na neočekávané změny. Důležité je nejen pozorování různých známých či blízkých osobností, jak se vypořádávají s životními událostmi, ale zejména přítomnost pozitivního vzoru. Ukazuje se, že pro formování budoucích postojů má klíčový význam neopakovatelná zkušenost, kdy jedinec sdílí svůj život s „*pevnou osobností*“, která s jistotou ovládá svou životní dráhu i v náročných situacích mezi mezilidskými konflikty a během krizí (Jedlička, 2017). Komplikace nastává, pokud si jedinec za pozitivní vzor stanoví ohroženou či násilnou osobu a přejímá tak rizikové vzorce chování.

V tomto období se vyskytují časté komunikační problémy mezi dospělými a dospívajícími, typicky způsobeny nepochopením, což může vést k napětí a konfliktům. Dospívající bývají často rezistentní vůči dospělým a nejsou ochotni naslouchat jejich radám a pokynům. Na druhé straně dospělí mohou být netrpěliví, znechucení a unavení z opakovaných argumentů a nepochopení ze strany dospívajících. Pokud se snaží řešit problémy s pubescentem pomocí autoritativního přístupu, může to vést k dalšímu zhoršení vztahu, a ještě většímu negativismu u dospívajícího (Vágnerová, 2000). Zvláště agresivní chování je často pozorováno u jedinců, jejichž dětství bylo charakterizováno opakujícím se a zpočátku zcela neodůvodněným trestáním, necitlivým zacházením a ponižováním. Pokud mají tito jedinci problémy v komunikaci, skloní se k projevům hněvu a použití násilí. Především ti, kteří byli často vystaveni bezmocnému strachu jsou náchylní k agresivním reakcím. U těchto jedinců je pozorováno tzv. ztotožnění se s agresorem. Snaží se uplatnit pocit vlastní důležitosti, vážnosti a moci nad svými vrstevníky, často s použitím vyhrožování a někdy projevují prvky počínajícího sadismu a šikanování (Jedlička, 2017).

Tyto rysy mladistvých ovlivňují jejich komunikaci s dospělými autoritami či odborníky, např. sociálními pracovníky, o násilí v blízkých vztazích.

2.2.2 Oblast sociální práce

Tato kapitola se zaměří na oblast sociální práce v kontextu preventivního programu proti násilí v blízkých vztazích. Jejím hlavním cílem je analyzovat specifika komunikace a práce sociálních pracovníků s dětmi, které byly vystaveny násilí v blízkých vztazích. Dále se bude zabývat rolí sociálního pracovníka při práci s těmito dětmi a rolí orgánů sociálně-právní ochrany dětí při řešení případů násilí v blízkých vztazích.

V práci s dětmi, které jsou vystaveny násilí v blízkých vztazích je prioritou upřednostnění zájmů samotného dítěte. V případech mírnějšího násilí se stává, že osoba, která byla vystavena násilí preferuje pomoc osobě, která se násilí dopouští a nevyžaduje nutně využití prostředků trestního práva. Je důležité, aby si sociální pracovníci byli vědomi toho, že osoby, které jsou vystaveny násilí, mohou prožívat pocity zahanbení, ponížení, strachu, nebo se mohou domnívat, že oni sami jsou viníkem. I to je skutečnost, proč tyto osoby potřebují podporu a ujištění, že v této situaci nejsou samy. U dětí, které byly vystaveny násilí, by sociální pracovníci měli být pozorní zejména na riziko sekundární viktimizace (Čírtková, Vitoušová, 2007). K sekundární viktimizaci mohou vést i opakované výslechy ze strany policie nebo sociálního pracovníka, kteří potřebují výpověď dítěte k posouzení situace.

Matoušek (2013) uvádí, že posuzování situace ohroženého dítěte je složitý proces, který vyžaduje spolupráci sociálního pracovníka s dalšími odborníky. Z důvodu rozdílných charakterů a situace každého jedince je nutné posuzovat každého individuálně a holisticky, tedy z hlediska zdravotního, psychologického a sociálního, včetně toho sociálně právního. Pro účely posouzení situace ohroženého dítěte potřebuje sociální pracovník spolupráci ze strany pediatra a dětského psychologa, a v některých případech také neurologa, dětského psychiatra, speciálního pedagoga či právníka. Důležité je také zohlednit mikrosociální a mezosociální systém dítěte, konkrétně rodinu, jiné osoby blízké dítěti, školu, vrstevníky, sousedy a známé. Dále je důležité, aby byly posouzeny zdroje podpory a ohrožení v těchto systémech (Matoušek, 2013).

Je nutné opět zdůraznit, že orgán sociálně-právní ochrany dětí má jako hlavní prioritu vždy zájmy a dobro dítěte. Sociální pracovníci v rámci této organizace jsou řízeni zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který jim přikazuje provádět preventivní a poradenskou činnost. Zákon č. 359/1999 Sb. dále stanovuje základní preventivní činnosti, které zahrnují vyhledávání dětí uvedených v § 6, označované jako depistáž.

Kuzníková a kol. (2011) popisují depistáž jako aktivní vyhledávání klientů sociálním pracovníkem. Další preventivní činností jsou například případové konference, které by měly

vést k řešení konkrétní situace ohroženého dítěte a jeho rodiny či edukace rodičů v rámci rodičovských kompetencí. Obecní úřady s rozšířenou působností provádějí další preventivní činnosti sledující nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťují jejich příčiny. Po zjištění příčin vzniku nepříznivých vlivů by měly činit opatření k omezení těchto vlivů na děti. Mezi tato opatření patří individuální plán ochrany dítěte, který popisuje příčiny ohrožení dítěte, stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte, dále napomáhá rodině ohroženého dítěte a vede k posílení funkcí rodiny. Tyto činnosti jsou ohraničeny časovým plánem, který stanovuje dobu, za kterou mají být splněny, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinými odpovědnými osobami za výchovu dítěte, dále s dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení situace dítěte v rodině (359/1999 Sb.).

Dále dle stejného zákona o sociálně-právní ochraně dětí mohou obce s rozšířenou působností v rámci poradenské činnosti pro ohrožené dítě podle § 6 nařídít rodičům využit odborné poradenské pomoci, pokud nejsou schopni řešit problémy s výchovou dítěte. Toto nařízení je v platnosti v případě, že rodič již nevyužil možnosti odborné poradenské pomoci, která by mohla vést ke zlepšení situace rodiny a zabránění umístění dítěte do náhradní rodinné péče (359/1999 Sb.).

V situaci, kdy je dítě přímo vystaveno násilí v blízkých vztazích je nezbytné zamezit násilné osobě v kontaktu s dítětem, je-li to v nejlepším zájmu dítěte. Je důležité mít na paměti, že rodič má právo na kontakt s dítětem a dítě má právo na kontakt s rodičem, nicméně se jedná o právo, nikoliv povinnost.

V kontextu násilí v blízkých vztazích je názor dítěte na situaci zásadní. Dítě by mělo mít možnost vyjádřit svůj pohled na rodinnou situaci před kompetentním jedincem, aby získalo pocit jistoty a sebedůvěry. Jeho názor by neměl být podceňován a měl by mu být věnován značný prostor. Pro formování názoru dítěte na celkovou situaci v rodině by mu měly být poskytnuty potřebné informace. Argumentace, že je lepší dítě vynechat z procesu a minimalizovat jeho zátěž například při soudním řízení je nevhodná a může vést k dalšímu traumatu dítěte, které by pak mohlo mít nízkou sebeúctu. Problém ovšem nastává, pokud je dítě ovlivněno či zmanipulováno ke křivému obvinění jedním z rodičů (Voňková, Spoustová, 2016).

Role sociálního pracovníka při práci s ohroženými dětmi

Koordinační roli a klíčové postavení v síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny má pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovníci tohoto orgánu mají za úkol nejen zjišťovat názor a přání dítěte, ale také zařizovat jeho bezpečné zapojení do záležitostí,

kteřé se ho tŕkají. Získávání pohledu dítěte představuje nezbytnou součást metody podrobného vyhodnocení situace dítěte a rodiny, sloužící k posouzení ohrožení dítěte a naplňování účinné podpory prostřednictvím individuálního plánu ochrany dítěte (Právo na dětství, 2020).

Na sociální pracovníky jsou kladeny zvláštní požadavky. V první řadě se musí přizpůsobit způsobu komunikace této cílové skupiny, tedy dětem, a to nejen obsahově, ale i formou. Sociální pracovník by měl dítěti vytvořit nejen bezpečné prostředí, ale zároveň s ním navázat respektující a důvěrný vztah, toho může dosáhnout právě vhodnou komunikací.

Děti, které jsou vystaveny násilí v blízkých vztazích, často uvádějí, že pracovníci různých institucí s nimi obvykle o násilí nemluví. Tento nedostatek komunikace může mít různé příčiny, včetně nedostatku znalostí o násilí, nedostatečného naslouchání či nedostatečné citlivosti vůči dětským prožitkům. Někdy může být pro pracovníky těžké naslouchat emocím dětem se zkušeností s násilím, protože se sami snaží vyrovnat s vlastními emocemi a nezvládají vnímat dětskou perspektivu. Je důležité, aby pracovníci, kteří se zabývají pomocí dětem vystaveným násilí měli dostatečné znalosti o psychologii dětí a projevech násilí, aby mohli adekvátně reagovat na dětské výpovědi (Aschjem, Sanna, Steinsvåg, 2022).

V Metodice komunikace s ohroženými dětmi ve školách je poukázáno na skutečnost, že zvýšená agresivita se stále častěji stává tématem obav pedagogů na základních či středních školách a učilištích. Důvodem může být, že toto chování vidí i doma, třeba v rodinách, ve které žije člověk, který neumí správně zvládat svoji agresi. Jeden z příkladů je i násilí v blízkých vztazích, se kterým mohou mít tací žáci zkušenost. Autoři dodávají, že když se ve školách mluví o prevenci, tak se agresivita často spojuje se šikanou, ale neřeší se jako samostatný problém (Egermaierová a spol., 2014).

Jak bylo již popsáno v kapitole zabývající se dítětem jako osobou, která je vystavena násilí v blízkých vztazích, tak děti, které jsou svědky násilí v rodině prožívají složité a často zmatené emoce. Zároveň se často snaží vymyslet způsoby, jak pomoci svým rodičům a zlepšit situaci. Tyto snahy mohou vést ke vnitřnímu pocitu viny a nedostatečnosti, což může mít negativní vliv na jejich psychické zdraví a budoucí vztahy. Proto je důležité, aby pracovníci s těmito dětmi uměli komunikovat a vysvětlit jim, že násilí není jejich vina a že mohou a měly by si říct o pomoc. Tato komunikace by měla být postupná a přizpůsobená věku dítěte a jeho schopnostem porozumět tématu. Důležité je také vysvětlit dětem, co je nebezpečné a jaké jsou možnosti ochrany a podpory (Hrdličková, 2022).

Kritika systému péče o ohrožené děti v kontextu násilí v blízkých vztazích

V posledních letech proběhlo v České republice několik výzkumů a analýz, které se zaměřily na stav ochrany práv dětí a systém péče o ohrožené děti. Tyto studie identifikovaly několik hlavních nedostatků v systému. Systém trpí horizontální i vertikální **roztržitostí a složitostí**, což způsobuje řadu problémů v jeho fungování. Mezi hlavní příčiny těchto problémů patří nejasné kompetence a odpovědnosti mezi různými složkami systému, což vede k překrývání či protichůdným rozhodnutím. Složky systému jsou rozptýleny mezi různá ministerstva (zejména MPSV, MŠMT a MZ) a různé úrovně veřejné správy. Tím, že se složky navzájem prolínají, tak jejich řízení, přístupy k právům a potřebám dítěte, metodické vedení a financování mohou být různé, což může vést k neefektivnímu využívání zdrojů a ztrátě účinnosti systému (MPSV, 2020a).

Skutečnost, že je systém rozdělen podle resortů, může vést k **nedostatečnému zohledňování komplexních potřeb dětí**, které se týkají různých oblastí jejich života. Jednotlivé složky systému se soustředí pouze na specifické dílčí aspekty péče o dítě, jako jsou například zdravotní potřeby nebo vzdělávání. Tento způsob rozdělení systému může vést ke ztrátě koordinace a efektivní spolupráce v oblasti ochrany práv dětí. Zároveň je snižován význam stabilních vztahů dítěte s rodinou a blízkými osobami (MPSV, 2020a).

Celkový systém služeb pro ohrožené děti trpí **absencí komplexního systému řízení kvality**, který by koordinoval jednotlivé služby a garantoval kvalitu a efektivitu ochrany dětí. Sociální služby, služby sociálně-právní ochrany dětí a služby v rámci školského či zdravotnického systému mají stanovené vlastní způsoby řízení kvality, což však může vést k nekoordinovanému fungování celého systému a ztrátě efektivity. Navíc existují také služby pro děti, u kterých nejsou stanoveny závazné standardy kvality upravené právními předpisy a metodiky, což může vést k různorodosti postupů a snížení účinnosti ochrany dětí (MPSV, 2020a).

V rozhodovacích procesech v oblasti ochrany práv dětí se často **nedostává adekvátní pozornosti názoru dítěte**, který by měl být jedním z klíčových faktorů při posuzování situace a přijímání rozhodnutí. Problémem může být i to, že dítě není slyšeno, neboť neexistují adekvátní mechanismy pro jeho zapojení do rozhodovacích procesů na všech úrovních, včetně úrovně rodiny, školy, společnosti i státní správy.

V systému se vyskytuje **problém s velkou prostupností**, kdy není vždy zajištěno, že jsou využity pro dítě výhodnější postupy a metody práce. Tento problém se projevuje zejména v tom, že se dítě mnohdy ocitá v nejnákladnější a zároveň nejméně vhodné formě péče, tedy v péči ústavní. Navzdory tomu, že by mělo jít o poslední možnost, jsou děti do pobytových

zařízení umístovány poměrně často. Někdy není naplňován požadavek, aby umístění dítěte do ústavní péče bylo až poslední variantou péče o ohrožené dítě, a to i přesto, že nebyly využity všechny jiné možnosti pomoci dítěti a jeho rodině. Na druhou stranu, směrem zpět k přirozenému rodinnému prostředí je prostupnost velmi nízká, což může vést k tomu, že děti zůstanou v ústavní péči delší dobu, než je to nutné (MPSV, 2016).

Rozložení finančních toků v systému je velmi nerovnoměrné a neefektivní. Podle *Analýzy financování systému péče o ohrožené děti z roku 2018* je největší podíl finančních prostředků stále investován do ústavní péče (42 %), což je nejdražší forma péče a do náhradní rodinné péče (36 %), která má často charakter nápravy místo prevence. Jen velmi malé procento (8 %) finančních prostředků je vynakládáno na preventivní služby pro ohrožené děti a jejich rodiny, což by mělo být prioritou. V případě, že by byly preventivní služby řádně financovány a poskytovány včas, mohly by se stát základním kamenem efektivního systému péče o ohrožené děti. To by umožnilo včasnou intervenci a podporu pro děti a rodiny, což by v mnoha případech mohlo zabránit umístění dítěte do institucionální péče (Macela, 2018).

3 Sociální služby pro osoby ohrožené násilím v blízkých vztazích

Tato kapitola se zaměří na služby sociální prevence, které jsou určeny pro osoby ohrožené násilím v blízkých vztazích. Dostupná statistická data ukazují, že evidence násilí a poptávka po sociálních službách roste, jak je již blíže popsáno v předchozích kapitolách. Podle analýzy Ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2021 pouze 29,5 % ze 122 sociálních služeb zaměřených na ohrožené osoby splňuje stanovené požadavky na specializovanou sociální službu pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím. V této skupině se nachází 16 služeb odborného sociálního poradenství, 12 intervenčních center, tři azylové domy, dvě krizové pomoci, dvě telefonické krizové pomoci a jedna sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (MPSV, 2021). Zde je na místě uvést, že se situace od té doby mohla mírně změnit.

3.1 Sociální poradenství

Základní sociální poradenství tvoří neodmyslitelnou součást komplexního spektra služeb nabízených v rámci sociálních služeb, mimo jiné i proto, že je součástí činnosti každého poskytovatele sociálních služeb. Tento druh poradenství je klíčový pro to, aby jednotlivci získali potřebné informace a vstupní podporu pro řešení svých životních obtíží jak sociální, tak v materiální rovině. Poskytování základního sociálního poradenství je realizováno na základě individuálního přístupu k uživateli služby, a to prostřednictvím komunikace s odborníky v oblasti sociální práce. (MPSV, 2020b).

Odborné sociální poradenství se zaměřuje na specifické potřeby různých sociálních skupin osob v rámci poskytování sociálních služeb. Tento druh poradenství se využívá v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a násilí v blízkých vztazích a také ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu. Vedle poskytování informací se odborné sociální poradenství věnuje také sociální práci s lidmi, kteří mohou kvůli svému způsobu života nebo chování čelit konfliktům se společností. (MPSV, 2020b).

Dle *Analýzy dostupnosti specializovaných sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím v ČR* (MPSV, 2021) je tento typ sociální služby nejvíce zastoupenou specializovanou službou pro osoby ohrožené násilím v blízkých vztazích v ČR.

3.2 Služby sociální péče

Služby sociální péče lze charakterizovat jako služby primárně určené pro osoby s omezenou schopností soběstačnosti v důsledku stárnutí, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení. Tyto služby pomáhají jednotlivcům dosáhnout fyzické a psychické nezávislosti s cílem podporovat začlenění do jejich přirozeného sociálního prostředí a maximalizovat účast v běžném životě společnosti (MPSV, 2021).

V kontextu lidí, kteří prožili násilí v blízkých vztazích mohou tyto služby poskytovat specifickou podporu a pomoc v oblasti bezpečí, poradenství, psychosociální intervence a právní pomoci, čímž napomáhají zotavení a zlepšení kvality života těchto osob.

3.3 Služby sociální prevence

Služby v oblasti sociální prevence mají za cíl zabránit sociálnímu vyloučení jednotlivců, kteří se ocitají v rizikové situaci v důsledku krizových sociálních podmínek, životních návyků a životního stylu, který může vést ke konfliktům se širší společností, nebo v důsledku sociálně nepříznivého prostředí. Dalším důležitým aspektem je ochrana těchto osob před porušením jejich práv a legitimních zájmů v důsledku trestné činnosti jiných jednotlivců. Primárním úkolem těchto služeb je podporovat jednotlivce v řešení svých nepříznivých sociálních situací a zároveň chránit společnost před vznikem a expanzí nežádoucích společenských fenoménů (MPSV, 2021).

Osoby, které zažily násilí v blízkých vztazích, se mohou obrátit na různé specializované služby, jež jim mohou poskytnout podporu a pomoc v náročné situaci. Například **azylové domy** nabízejí dočasné bezpečné útočiště a psychosociální podporu těm, kteří potřebují uniknout před bezprostřední hrozbou a **noclehárny** poskytují krátkodobé ubytování těm, kteří ho naléhavě potřebují. **Intervenční centra** fungují jako první kontaktní místa, kde mohou ohrožené osoby získat rady, informace a směrování k dalším relevantním službám. **Krizová pomoc a telefonická krizová pomoc** poskytují okamžité poradenství a podporu v akutních situacích. **Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi** mají za cíl podporovat rodiny v obtížných životních situacích a pomáhat jim v obnově běžného života. **Terénní programy** nabízejí služby přímo v místě bydliště klienta. **Sociální rehabilitace** se zaměřuje na obnovu schopností a dovedností potřebných pro samostatný život. **Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež** nabízejí bezpečné místo pro mladé lidi, kde mohou získat podporu a rady. **Preventivní programy** se zaměřují na vzdělávání a osvětu s cílem předcházet násilí v blízkých

vztazích. Všechny tyto služby společně tvoří komplexní síť podpory pro ty, kteří čelí násilí nebo jeho důsledkům (MPSV, 2021).

Prevence může být klasifikována do tří základních kategorií:

- **Primární prevence:** Cílí na opatření a intervence, které se snaží předcházet vzniku násilí v blízkých vztazích. Toto může zahrnovat programy ve školách a komunitách zaměřené na osvětu dané problematiky. Sem také spadá preventivní film *Zuřivec*, jemuž bude věnována následující kapitola a samotný výzkum.
- **Sekundární prevence:** Zaměřuje se na rannou identifikaci a intervenci v případech, kde již došlo k nějaké formě násilí nebo kde je vysoké riziko jeho výskytu. To může například zahrnovat intervenci u rodin, kde je riziko násilí.
- **Terciární prevence:** Cílí na opatření a intervence pro osoby, které byly vystaveny násilí, s cílem poskytnutí podpory, rehabilitace a zabránění recidivě násilí. Toto může zahrnovat terapeutické programy či rehabilitační programy pro ohrožené či násilné osoby a služby, které se snaží obnovit bezpečí a autonomii osob, které byly vystaveny násilí, například azylové domy nebo právní služby.

3.3.1 Primární preventivní program *Zuřivec*

Tato kapitola definuje specifický preventivní film s názvem *Zuřivec*, jenž je předmětem zkoumání v rámci této diplomové práce. Film je využit v rámci stejnojmenného preventivního programu, který spadá do služeb sociální prevence, konkrétně do primární prevence s potenciální možností a prostorem pro děti k prvnímu kroku k řešení násilí v blízkých vztazích.

V práci bylo opakovaně konstatováno, že mnoho dětí se denně setkává s projevy násilí, přestože panuje nejasnost ohledně přesných čísel této problematiky. Tento nedostatek informací lze vysvětlit tím, že násilí je často tabuizováno a utajováno. Kromě toho neexistuje jednoznačná definice násilí, a tudíž lidé ho vnímají různými způsoby. Daný preventivní program využívá animovaný norský film *Zuřivec*, který vychází z dlouholeté terapeutické praxe norské organizace Alternative to Violence a slouží jako prostředek k prevenci a osvětě násilí v blízkých vztazích a k práci s lidmi, kteří jsou v rodinách ohrožení násilím, či kteří se násilí dopouštějí. Samotný snímek je inspirován skutečnými událostmi a vyprávěním dětí, které zažily násilí v blízkých vztazích. Díky tomu snímek přináší novou perspektivu na násilí v rodině tím, že se zaměřuje na zážitky malého chlapce, který je svědkem násilí v rodině. Tento pohled umožňuje lépe pochopit pocity dítěte v této složité situaci. Zobrazení násilí ve filmu *Zuřivec* se soustředí na jednu konkrétní rodinu, kdy osobou páchající násilí je otec

rodiny, avšak je třeba upozorňovat na skutečnost, že dynamika násilí se může v různých rodinách lišit (Úřad vlády ČR, 2022b).

Děj filmu se zaměřuje na předškoláka Bóje, jenž sdílí domov se svými rodiči, přičemž jeho otec se občasně mění v nezkrotného zuřivce. Tato postava ztrácí kontrolu nad sebou a dopouští se násilných činů, tyto činy nejsou ve filmu explicitně zobrazeny. Po uklidnění otec svého chování upřímně lituje. Bój je zděšený a sužován úzkostí, zda není jeho chybou, že otec zuří. V závěru příběhu posílá dopis králi, ve kterém sděluje své tajemství. Král následně navštíví rodinu a pozve otce k sobě na zámek. Zde otec dostává příležitost sebezkoumání a také poznání se svým vnitřním zuřivcem (Úřad vlády ČR, 2022b).

V rámci programu je důležitý postup při práci s dopisy dětí. Pokud jsou dopisy anonymní, informují lektoři o obsahu dopisů metodika prevence a doporučují další práci s danými tématy v dané třídě. V případě podepsaných dopisů se řeší konkrétní děti přímo s metodikem prevence. V případě, že se v rámci programu objeví závažná situace vyžadující kontaktování Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tak lektoři informují školu, metodika prevence nebo školního psychologa, který poté přebírá řešení situace.

Program s pomocí filmu se snaží předat poselství a pomocí pochopit, že násilí není jejich vina, že násilí v rodině není normální a že je možné se situací něco udělat, svěřit se důvěryhodné osobě a nebýt na to sám. Dršková (2022) poukazuje na to, že hlavním cílem je děti o násilí informovat. Dodává, že abychom změnili, jak společnost vnímá násilí, je důležité začít už s nejmladšími. Jde o to se snažit, aby děti co nejvíce věděly o násilí, aby chápaly, jaké má následky, když se ho někdo dopustí, a aby pochopily, že v situaci, kde se násilí děje, se nikdo necítí dobře. Ideálem je snižovat výskyt násilí prostřednictvím komunikace o násilí, otevírání nepříjemných a těžkých témat a dávání dětem, které násilí zažily naději a odvahu, aby se o tom dokázaly svěřit dospělým, kteří jim mohou pomoci.

Současně program poskytuje dětem bezpečné prostředí, kde mohou diskutovat o problematice násilí v blízkých vztazích. Program se primárně opírá o film *Zuřivec*, následnou diskusi a předem připravené aktivity, které rozvíjejí témata zpracovaná ve filmu. Samotný snímek prezentuje konkrétní dějovou linii, avšak obsahuje rovněž mnoho symbolických prvků, jež lze s dětmi analyzovat a interpretovat. Program se primárně zaměřuje na učení zážitkem (Úřad vlády ČR, 2022b).

Jak bylo již několikrát v textu zmíněno, postoje mladistvých jsou formovány výchovou a vlivem vrstevníků. Jejich formování může být ovlivněno různými zkušenostmi a znalostmi. Pokud si přejeme, aby mladí jedinci zkoumali a měnili své postoje, je klíčové je emociálně aktivovat, což může být dosaženo mimo jiné i prostřednictvím preventivních programů

zaměřených na učení zážitkem, jakým je například preventivní program využívající film *Zuřivec*. Je důležité, aby si osobně prožili emoce, které v nich násilí vyvolává a sami v sobě si uvědomili svůj postoj k násilí. Kromě toho je nezbytné poskytnout jim adekvátní informace a podporovat otevřený dialog, nikoli pouze předávat informace, ale aktivně se jich ptát a zapojovat je do diskuse. Prostřednictvím dialogu je možné formovat a modifikovat postoje jedinců. Dialog a reflexe jsou integrální součástí celého procesu, avšak je nezbytné také zohlednit perspektivu lektorů, včetně jejich postoje ohledně násilí či filmu *Zuřivec*.

V rámci výzkumu, který je představen v další části práce, jsem se zaměřila na samotný vliv daného filmu na komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích z pohledu lektorů.

EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části práce je představen kvalitativní výzkum, který byl proveden s lektory primární prevence, kteří využívají ve své práci norský animovaný film *Zuřivec*.

4 Metodologie

4.1 Výzkumný záměr

Cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem film *Zuřivec* přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích. Výzkum se zaměřil primárně na silné stránky filmu a jeho limity a na to, jaký vliv má film na komunikaci s dětmi o násilí. Výzkum má ambici formulovat doporučení pro komunikaci s dětmi o tématu násilí.

4.2 Metoda výzkumu

Vzhledem k problematice, kterou se práce zabývá, tedy komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích v rámci preventivního programu, byl zvolen kvalitativní výzkum. Při sběru dat byla uplatněna metoda polostrukturovaného rozhovoru, která zahrnovala soubor předem připravených otázek, které umožňovaly určitou flexibilitu v průběhu rozhovoru. Po provedení rozhovorů následoval proces jejich transkripce, systematického zpracování a analytického vyhodnocení, což umožnilo detailní interpretaci získaných dat.

Kvalitativní výzkum, jak uvádí Novotná a kol. (2019), představuje cenný nástroj pro odhalování procesů uvažování a rozhodování, zvláště díky své schopnosti zahrnovat širokou škálu očekávaných i neočekávaných faktorů, které tyto procesy ovlivňují, a je vhodný zejména v případech, kdy o výzkumném tématu existuje omezené množství znalostí, což komplikuje využití kvantitativních přístupů. Švaříček a Šed'ová (2014) zdůrazňují schopnost kvalitativního výzkumu zkoumat jevy a problémy v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých detailech a chápání sociální reality participantů. Hendl (2016) poukazuje na pružnost kvalitativního výzkumu jako na jeho klíčovou výhodu, vedle lepšího porozumění participantům a celé problematice díky podrobnějším odpovědím, avšak zdůrazňuje i potenciální nevýhody, jako je ovlivnitelnost výsledků výzkumníkem a obtížnost generalizace zjištění na celou společnost.

4.2.1 Výzkumný soubor

Pro účely výzkumu byl účelově vybrán soubor participantů s klíčovým kritériem, že participantů musí být lektoři a lektorky, kteří poskytují primární prevenci s využitím filmu *Zuřivec*.

Počáteční kontakt s potenciálními participanty byl navázán prostřednictvím koordinátorky školení lektorů pro film *Zuřivec* z Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR, která poslala hromadný e-mail všem lektorům a lektorkám, kteří prošli příslušným školením. Reakce přišly od tří lektorek, nicméně výzkumné rozhovory byly realizovány pouze s dvěma z nich, jelikož jedna z nich nebyla přímo zapojena do poskytování primární prevence ve školách. Pro účely rozšíření výzkumného souboru byli osloveni také kolegové z organizace zaměřené na pomoc osobám ohroženým násilím, kteří se aktivně podílejí na poskytování dané primární prevence s využitím filmu *Zuřivec*. Rozhovor vznikl se třemi z nich. Jedna participantka byla vybrána prostřednictvím metody sněhové koule. Počet participantů nebyl předem stanoven; proces sběru dat byl ukončen, jakmile byla dosažena teoretická saturace, tedy bod, ve kterém další rozhovory již nepřinášely nové poznatky k výzkumnému problému, v souladu s principem popsaným Novotnou a kol. (2019).

Celkově tedy vzorek čítal 6 participantek, které daný film využívají v rámci preventivního programu v rozmezí od dvou měsíců po pět let. První participantka daný preventivní program s využitím filmu *Zuřivec* v době provedení rozhovoru poskytovala třičtvrtě roku, druhá participantka rok a půl, třetí participantka dva měsíce, čtvrtá participantka rok a půl, pátá participantka před dva roky a šestá participantka pět let.

4.2.1.1 Limity výzkumného souboru

Při provádění kvalitativního výzkumu se zaměřením na primární preventivní programy o násilí v blízkých vztazích a jejich vliv na komunikaci s dětmi z pohledu lektorů, může mít výzkumný soubor participantek několik typických limitů:

- **Diverzita zkušeností mezi lektory:** Participantky se liší v délce, po kterou preventivní program poskytují. Tato proměnlivost ve zkušenostech lektorů představuje významný limitující faktor, který může ovlivňovat jejich postoje k filmu a zkreslovat výzkumná zjištění.
- **Omezená reprezentativnost pohlaví:** V kvalitativním výzkumu sice nejde o reprezentativnost, ale absence mužského pohlaví může mít vliv na výzkumná zjištění. Předpokládám, že tato absence je důsledkem převažujícího zastoupení ženského pohlaví mezi lektory daného programu. Tento poměr zastoupení pohlaví odráží obecný

genderový rozměr, který je charakteristický pro oblast sociální práce a školství. (Čtvrtníčková, Táborská, 2021).

- **Sebekritičnost a selektivní reporting:** Lektorky jako participantky mohou mít tendenci prezentovat se v lepším světle nebo vybírat informace, které sdílejí, na základě toho, co považují za přijatelné nebo důležité. Toto může vést k zkreslení výsledků, protože informace poskytnuté participanty nemusí plně odrážet realitu jejich práce nebo názorů.
- **Subjektivita:** Výběr participantek může být ovlivněn subjektivním zájmem participantek, což může vést k zaujatosti ve výsledcích, jelikož ti, kteří se rozhodnou účastnit mohou mít odlišné názory nebo zkušenosti oproti těm, kteří se nezapojí.

Je nezbytné uznat a reflektovat potenciální omezení výzkumného souboru a jejich vlivu na výsledky studie. Přestože každý výzkumný vzorek má své limity, byla během tohoto výzkumu vynaložena značná snaha tyto limity identifikovat a zohlednit. V procesu výběru participantů byl kladen důraz na dosažení rozmanitosti ve vzorku prostřednictvím několika způsobů oslovení participantů.

I tak je důležité si uvědomit, že přes snahy o minimalizaci rizik, nelze všem vždy plně předejít, příkladem je uvedený selektivní reporting. Zde je také potřeba znovu zdůraznit, že ve výzkumném souboru nebylo možné zajistit reprezentaci mužského pohlaví. Pohled mužů na komunikaci s dětmi o násilí se přitom může odlišovat od toho ženského. Například proto, že na ně samotné děti mohou reagovat jiným způsobem. Násilnými osobami jsou častěji muži než ženy (viz Teoretická část), což může ovlivňovat a odlišovat komunikaci dětí o násilí s muži a ženami.

4.3 Metoda sběru dat

Participantkám byl zaslán *Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů* (Příloha 1.) a posléze byly na úvod každého rozhovoru před zapnutím nahrávání zopakovány informace ohledně cílů rozhovoru. To zahrnovalo vysvětlení o nahrávání rozhovoru, jeho následném přepisu, a závěrečné anonymizaci zveřejněných ukázek z rozhovorů. Dále bylo participantkám objasněno, že primárním cílem rozhovoru je zjišťování jejich osobních pocitů a postojů, nikoliv hodnocení jejich znalosti. Tento aspekt byl zdůrazněn s cílem zajistit, aby bylo jasno v tom, že žádná z jejich odpovědí nebude hodnocena jako nesprávná, což mělo za úkol podpořit jejich pocit komfortu a upřímnosti během rozhovoru.

Jak již bylo zmíněno, pro sběr dat byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů s předem připraveným scénářem (Příloha č. 2). Sedláková (2014) identifikuje polostrukturovaný rozhovor jako vhodný nástroj pro získávání dat, zvláště kvůli jeho flexibilitě v začlenění spontánně formulovaných doplňujících otázek. Tento přístup umožňuje nejen vyžádání dalších podrobností od participantek, ale také poskytuje prostor pro vyjádření souhlasu s participantem či přeformulování již položených otázek skrze parafrázi. Sedláková také poukazuje na význam neverbální komunikace, konkrétně mimiky a gestikulace, která může fungovat jako další forma doplňujících otázek. Tematické okruhy otázek rozhovoru zahrnovaly:

- role a postoj lektorů preventivního programu využívající film *Zuřivec*,
- dětské vnímání a interpretace filmu, který je součástí preventivního programu,
- silné stránky filmu a preventivního programu,
- problematické stránky filmu a preventivního programu,
- vlivy komplikující průběh preventivního programu,
- doporučení lektorů ke komunikaci s dětmi o násilí a poskytování preventivního programu.

4.4 Metoda analýzy dat

Data byla analyzována s využitím metody tematické analýzy (Braun a Clarke, 2006). Tato technika umožňuje systematické identifikování, zkoumání, organizování a prezentaci klíčových témat, relevantních pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky „*Jakým způsobem film Zuřivec přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích z pohledu lektorek primární prevence*“. Jak uvádějí Novotná a spol. (2019), cílem tematické analýzy je poskytnout hlubší porozumění datům tím, že se zaměřuje na vzorce a významy vyplynulé z rozhovorů a jejich vztah k výzkumnému záměru.

5 Výzkumná zjištění

V této části práce prezentuji zjištění týkající se toho, jak film *Zuřivec* přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích.

5.1 Postoj lektorek k využití filmu *Zuřivec* ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích

Velmi podstatným zjištěním bylo, že participantky vyjadřovaly různé názory v rámci hodnocení filmu *Zuřivec*. „*Obecně se mi ten film nelíbí, ale to vychází z toho, jaký je. Že je prostě o násilí a není hezký, to, co se v něm děje není hezký, ani není hezky animovaný, takže obecně se mi ten film nelíbí.*“ (R1) nebo „*Mně se moc líbí, líbí se mi ta animace, celková atmosféra, že toho agresora neukazuje jen jako to zlo, ale že je jasný, že ten člověk v sobě taky hodně bojuje. Je důležité tuhle celou problematiku prezentovat v komplexním světle, což tento film skvěle dělá.*“ (R4) Z uvedených citací je zřejmé, že **se některým participantkám film líbil, zatímco jiným ne**. Participantky se každopádně shodly na tom, že na ně po prvním shlédnutí film zapůsobil a nejprve v něm hodně věcí nepochopily, nebo je v něm neviděly. Zdůrazňovaly také skutečnost, že se jim postupně měnil vztah k tomuto filmu, protože zjistily, jak se s ním dá pracovat a **nyin ho považují za propracovaný a profesionální nástroj daného preventivního programu**.

Participantky se shodly také na cíli filmu, a to **předat dětem poselství a pomoci jim pochopit, že násilí není jejich vina, že násilí v rodině není normální a že je možné se situaci něco udělat, svěřit se důvěryhodné osobě a nebýt na to sám**. Participantky doplňovaly, že za cíl vnímají i skutečnost, že: „*... ten film by měl otevřít to téma násilí a poté by děti měly mít možnost zamyslet se obecně nad tím tématem násilí, nad svým vztahem k násilí, a hlavně nad svými emocemi.*“ (R5) nebo „*... že to nemusí přebírat vinu za emoce někoho jiného. Že to tam s nimi celkem hodně řešíme. Že oni si můžou za své emoce a otec si může za své emoce. Že oni nemají přejímat tu zodpovědnost.*“ (R1). Participantky se tak shodly, že přínosem preventivního filmu *Zuřivec* je i **poskytnutí podnětu k otevření diskuse o násilí v blízkých vztazích, i v případech, kdy mu děti nebyly přímo vystaveny**. „*... pokud se jen tak začne bavit o násilí, tak moc není z čeho vycházet...*“ (R1). Po zhlédnutí filmu se otevírají různá témata spojená s emocemi a scénami z filmu, což dětem umožňuje mluvit o svých pocitech a o tématu násilí v blízkých vztazích. „*Když to přesunu na to, že jsem žák, který nezažívá násilí, tak podle mě ten preventivní program otevře to, že o tom můžu mluvit, o svých emocích, o tom tématu skrze ten film.*“ (R1). Film dětem pomáhá i při práci s emocemi v situaci, kdy samy

nechtějí sdílet své vlastní emoce a pocity před spolužáky. V takovém případě lektori odkazují na film a na emoce chlapce z filmu. **Pro děti je většinou jednodušší mluvit o emocích, které prožívá někdo jiný nežli o těch svých.** Film v dětech vyvolává nepříjemný pocit, který může souviset s tím, že jim film připomněl nějakou situaci, kterou zažívají doma. Tyto **nepříjemné pocity dávají lektorům příležitost pracovat s tím, co děti prožívají.** Lektori s dětmi nereflktují pouze emoce, které dané děti prožívají, ale děti mají možnost otevírat další související emoce. Například, **mnoho dětí se zajímá o to, jak správně zvládat agresivitu, zda je agresivita vrozená a zda mohou také sami propadnout agresivnímu chování,** podobně jako postava otce ve filmu. „*Jeden kluk se ptal, jestli třeba nepřebere ten postoj a chování svého otce a bude v budoucnu také bít svoji ženu.*“ (R2). Participantka doplnila, že tento příklad se týkal dítěte z páté třídy, které bylo v minulosti svědkem násilí, ale situace byla již vyřešena.

Jedinečnost filmu je tak v tom, že **vypráví příběh očima dítěte, s nímž se ostatní děti mohou snadno ztotožnit.** Příběh ukazuje, že děti v situaci násilí nejsou bezmocné, ale mají možnosti, jak tuto situaci ovlivnit. Film klade **důraz na to, že pocit strachu je normální a upozorňuje na složitost a tajemství, která často obklopují násilí.** Silná stránka preventivního filmu je i skutečnost, že jeho prostřednictvím lze **zvýšit povědomí o tom, že není správné akceptovat chování, které je nežádoucí nebo nepřijatelné.** Film přispívá k tomu, že se o problematice násilí mluví a tím se toto téma dostává více do společenského povědomí.

Za silnou stránku filmu lze považovat **animaci filmu, která dokáže v dětech a dospělých vyvolat různé emoce.** „*Nevím, jestli by to hraný film dokázal, ale ty detaily, které v každém rozvibrovaly úplně něco jiného. A pokud to je ta osoba schopna přinést do té skupiny, tak ta dynamika té skupiny je úžasná. A to je podle mě díky té animaci.*“ (R3).

Jedna participantka vyjádřila svůj pohled na větu: „*Nezabíjej moji maminku!*“, která zazní ve filmu. Uvedla, že ačkoli se s názorem, že je tato věta nevhodná, nesetkala ani během prevence, ani mezi kolegy, **pro ni osobně je problematická.** Cítí, že věta není vhodná pro zejména mladší děti, protože v nich může vyvolat strach z možnosti smrti v důsledku násilí, což není hlavním cílem filmu. Upřednostnila by formulaci např.: „*Neubližuj mojí mamince.*“, což by podle ní postačovalo k cíli filmu, který by měl sloužit spíše jako nástroj k zahájení diskuse o násilí.

Dalším zjištěním bylo, že participantky **film nepovažují za dostatečně vzdělávací** a mají tendenci děti před filmem edukovat o typech násilí apod. „... *někdy je to se Zuřivcem hodně zážitkový a těch informací zas tolik nepředávám, tak jsem si to upravila a vkládám tam*

nějaký svoje moudra. Myslím, že za tu dobu jsem si už nějak ozkoušela, kdy je potřeba dávat víc informací, kdy je schopná ta skupina, se kterou pracuju vnímat a fakt si něco odnese, a kdy je zas potřeba jít po tom zážitku.“ (R4).

5.2 Vliv kontextu, ve kterém je komunikace s dětmi o násilí v blízkých vztazích zahájena

Způsob využití a hodnocení filmu *Zuřivec* se zdají být ovlivněny několika zásadními faktory, které souvisejí s kontextem, v němž je film využíván a s charakteristikami dětí, jimž je film promítán a s nimiž je následně diskutován. V rámci rozhovorů participantky tematizovaly rozdíly v komunikaci s dětmi během preventivního programu a s dětmi, se kterými jsou v kontaktu v rámci své další pracovní náplně. *„Tak, neřekla bych, že je to [během preventivního programu] u nějaké snazší nebo náročnější, je to jen rozdílný. U těch dětí z nízkoprahu, tam to téma většinou přináší ony samy a přináší konkrétní situace. Takže v tom by to asi mohlo být jednodušší jakoby, ale oni chtějí většinou poradit a nejdna se o diskusi o tom, jak je násilí špatné. Oni jsou vlastně už o krok dál za tou prevencí, oni se vlastně už svěřují s tím, že neví, co dělat. Ty děcka ve škole, s těmi se většinou to téma násilí teprve otevírá a mluví se s nimi v obecnější rovině.“ (R4).* V profesním kontextu je komunikace s klienty založena na poradenském přístupu, kde je důraz kladen na individuální mapování situace klienta a poskytování podpory v oblastech, kde je to potřeba. Tento individuální přístup je odlišný od skupinové komunikace s dětmi, která přináší jinou dynamiku. Zkušenosti hrají významnou roli v obou případech, i když **pravidla komunikace jsou podobná, obsah se liší.** Participantky uvedly, že **ve školách otevírají s dětmi nová témata, zatímco v další pracovní rovině se setkávají s dětmi, které již jsou ve většině případů osoby, které byly násilí vystaveny.** Lektori jsou tak v rámci své další pracovní náplně v jiné roli s jinými kompetencemi a téma násilí s dětmi obvykle neotevírají. *„V azylovém domě jsou děti, které již ve většině případů byly svědky násilí ne-li přímo oběťmi násilí a s těmi dětmi o násilí vlastně vůbec nemluví... Není na to prostor. Já tam pracuji s maminkami na zvyšování jejich rodičovských kompetencí, nejsem v roli, abych s dětmi otevírala téma o násilí.“ (R6).*

Participantky se shodly, že ve většině tříd byly děti předem informovány o obsahu filmu díky učitelům, kteří s nimi i v krátkosti probrali, co násilí znamená. V některých třídách již měla určitá část dětí některé znalosti o násilí, které získaly z médií nebo sociálních sítí. Pro některé děti však byly informace o násilí nové. I když se téma násilí někdy probírá ve školách, často je to pouze okrajově a krátce, což není podle participantek chyba učitelů, ale spíše omezení dané školským systémem. Jedna participantka uvedla, že si ze základní školy

vybavuje pouze preventivní filmy a programy zaměřené na návykové látky, při nichž byly primárně zdůrazňována rizika užívání těchto látek. „*Já osobně si například ze základní školy pamatuju, že jsme snad každý rok měli dvě prevence o návykových látkách a jak skončíme na ulici, když si zapálíme cigaretu, ale nepamatuju si ani na jednu, kde bychom řešili, co už ve vztazích není normální a co už je vlastně násilí.*“ (R5).

Participantky se shodly, že **ve většině skupin dětí lze obvykle nalézt děti, které se potýkají se sociálně patologickými jevy.** „*... to vlastně není jedna třída z deseti, ale že je to buď každá třída anebo každá druhá třída. Vlastně se tam vždy najde někdo, kdo vlastně nějak zažívá to, co se děje v tom filmu.*“ (R2). V kontextu vnímání a interpretace filmu je nutné si uvědomit, jak rozdílně může být film prožíván těmi, kdo zažívají významné osobní problémy a těmi, kteří takovou zkušenost nemají. Je patrné, že děti, které něco prožívají, ať už se jedná o násilí, sebepoškozování, deprese, úzkosti atd., vnímají film a program zcela odlišně, což se může odrážet v jejich reakcích a chování během programu. Participantky se také shodly, že děti ze špatného rodinného zázemí mohou mít tendenci brát film méně vážně, což může být obranný mechanismus. Naopak děti z dobrých rodinných poměrů reagují na film často rozumněji a s lepším porozuměním ideálního řešení situace.

Film *Zuřivec* podporuje děti k otevírání témat, která se týkají psychického a emočního zdraví dětí. „*Jednou za mnou po programu přišel jeden kluk a svěřil se mi, že mu doma táta občas dá pár pohlavků občas, ale vždycky jen, když udělá něco špatně a že mu táta vždycky řekne, že to dělá pro jeho dobro, aby z něj byl pořádný chlap, a že teď teda neví, jestli to je násilí nebo ne.*“ (R4). Díky datům z výzkumu lze identifikovat nejčastější témata, se kterými se lektorky setkávají. Jedny z nejčastějších témat je sebepoškozování, šikana, porucha příjmu potravy, úzkosti spojené s výkonnostními nároky ve škole nebo od rodičů, přehnaná kontrola rodičů nad dětmi, výchovné tresty či vnitřní agresivita dětí. Témata často reflektují širší sociální problém, kdy v **České republice existuje určitá míra násilí, která je přijímána jako součást výchovy**, což dětem ztěžuje rozlišení mezi přijatelným chováním a skutečným násilím v blízkých vztazích.

V kontextu hodnocení filmu *Zuřivec* dětmi, se participantky často setkávaly s **rozdílnými reakcemi na daný film**. Některým dětem se líbila jeho animace a dalším zase ne. Některé děti si přály, aby měl film uzavřený konec a hodnotily ho jako nedodělaný. Některé děti ho vnímaly jako strašidelný, pro některé děti bylo jeho zpracování příliš abstraktní. „*... nebo si vlastně vzpomínám na konkrétní situaci, kdy mi děti sdělovaly, že ten film je pouze vymyšlený a nic takového se v reálném světě neděje a nikdo se tak agresivně nechová. Tak to je vlastně určitým způsobem taky skvělá zpráva, že to násilí v životě nemají a vědí, že je to něco*

špatného...“ (R5). Participantky během promítání filmu také často pozorují, že některé děti jsou během sledování plačtivé a místo na film se dívají na zem.

Participantky uvedly, že je důležité, aby byli účastníci na program řádně připraveni a nacházeli se v prostředí a psychickém stavu, který jim umožňuje o tématu přemýšlet. Navíc je potřeba, aby byl program případně přizpůsoben specifickým potřebám daných osob. Participantky uvedly několik cílových skupin, u kterých by film nemusel být efektivní. Těmi jsou: osoby, které se aktuálně dopouštějí násilí a děti ve Středisku výchovné péče, které nejsou ve fázi, kdy by byly schopny téma násilí otevřít. Jedna participantka označila film za nevhodný pro starší mladistvé. Podle ní starší děti, které scény filmu označují za dětinské, což může snížit účinnost programu pro tuto věkovou skupinu.

V rámci filmu *Zuřivec* jsou patrné kulturní rozdíly mezi Českou republikou a severskými zeměmi. Tyto rozdíly mohou souviset s odlišnou animací filmu, která může být v severních zemích běžnější nebo jinak přijímaná. Kulturní kontext může ovlivnit i existence monarchie v Norsku, v němž byl film vytvořen, a tím i jeho přijetí v českém prostředí. *“... v děckách akorát posiluje pocit, že je to pohádka, když tam vidí krále.”* (R4). Tyto faktory mohou představovat určitou nevýhodu při adaptaci filmu pro českou společnost, jelikož se mohou lišit v interpretačních rámcích.

5.3 Vliv genderu, věku a zdravotního stavu dětí

Rozdílné reakce dětí na film lze přisoudit i rozdílům mezi dětmi **na základě pohlaví, věku a zdravotního stavu.** *„Myslím si, že se to hodně láme v té sedmé třídě, že prostě hlavně u těch kluků se láme v té sedmé třídě, že do té sedmé to vlastně tak jako celkem prožívají v pohodě. A od té sedmé v tom vidějí ty věci, které už ty holky dřív, a já bych to nerada řekla tak, ale prostě mi přijde, že ty kluci to míň prožívají, nebo že jsou nějakým způsobem za těma holkama, co se týče prožívání svých emocí.“* (R1). Participantky se shodly, že **reakce dívek a chlapců na film jsou odlišné.** Participantky uvedly, že dívky, které jsou dle nich obecně více citově založené, silněji reagují na obsah filmu, který na ně může působit smutně, ať už mají osobní zkušenost s násilím nebo ne. Na druhou stranu, většina chlapců se zdá být filmem méně ovlivněna, pokud sami nezažívají násilí. Toto tvrzení si vysvětlují stereotypním pohledem lektorek na chování dívek a chlapců. Dívky jsou vedeny k empatii a starání se o druhé, zatímco chlapci k tomuto naopak vedení nejsou, což může ovlivňovat jejich reakce (Renzetti, Curran, 2003).

Participantky opakovaně zdůrazňovaly **rozdíl v reakcích a vnímání filmu mezi mladšími a staršími dětmi**. Podle nich mají starší děti, zejména z 8. a 9. tříd, tendenci vnímat program realističtěji a s větším porozuměním pro komplexnost mezilidských vztahů a problémů. Tento pohled je odlišný od mladších dětí, například z 5. tříd, které program často berou hravěji a jejich očekávání jsou více ovlivněna pohádkovým koncem a optimistickými vyhlídkami. „*Myslím si, že starší děti si dokáží mnohem víc představit pod tím filmem nebo tou animovanou verzí si dokáží představit v tom reálu. Už mají vlastně nějakou svoji zkušenost se vztahy s partnerskými, třeba začínající, ale už tam nějaká je. Už to není vyloženě, řekla bych, že ty mladší, třeba 5., 6. třída vychází ještě z pohádek, kdy vlastně všechno končí růžově, svatbou a žili šťastně až na věky. Řekla bych, že ta 8., 9. třída už ví, že to tak není, že ta realita je jiná než ty pohádky...*“ (R2). Podle participantek mají starší děti již určité zkušenosti s mezilidskými vztahy a jsou schopny lépe propojit obsah filmu s realitou. Naproti tomu mladší děti často vnímají film jako pohádku a méně reflektují jeho hlubší význam.

Participantky také popisovaly **zkušenosti s reakcemi na film dětí se zdravotním znevýhodněním**. Během programu se u těchto dětí ukázalo, že stávající nastavení preventivního programu je pro ně problematické. Program, který trvá 90 minut bez přestávek a zahrnuje určité aktivity, byl pro tyto děti emočně náročný a film na ně působil zranitelně, což ztěžovalo práci s nimi. Participantky se tak shodly, že **program ve své současné podobě není vhodný pro děti se speciálními potřebami nebo s postižením, ale zároveň uvedly, že by program mohl být upraven tak, aby byl přizpůsoben specifickým potřebám těchto dětí** například zahrnutím přestávek nebo poskytováním hlavní myšlenky filmu v jiné, pro ně srozumitelnější formě.

5.4 Doporučení lektorek k efektivní komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích

Poslední kategorie se zaměřuje na doporučení pro komunikaci s dětmi o tématu násilí ze strany účastnic výzkumu. Kapitola popisuje data, která souvisejí s doporučením lektorek na základě zkušeností s poskytováním preventivního programu, využívajícího film *Zuřivec*.

V první řadě lektorky doporučují, aby měly osoby, které s dětmi chtějí o násilí mluvit, **jasně definovaný vlastní postoj k násilí** a zároveň aby měly zkušenosti s prací s emocemi klientů. Vlastní zkušenost s násilím není překážkou, pokud ji má daná osoba zpracovanou. „*Asi si i uvědomit vlastní postoj k násilí obecně, a i mít za sebou nějakou práci s emocemi klientů, protože některý děti můžou mít docela silný reakce*“ (R5). Tyto osoby by měly počítat se zachováním klidu a také s nadhledem, aniž by se bagatelizovala závažnost a důležitost tématu

násilí. K definování tohoto postoje mohou pomoci i nástroje, jakým je například film *Zuřivec*, které mohou osoby využít pro sebeuvědomění si svých pocitů a emocí v kontextu násilí.

Dále doporučují **zachovávat otevřenost a pravdivost, zároveň dodávají, že je nezbytné přizpůsobit komunikaci věku a specifickým potřebám dětí.** Je důležité si uvědomit, že každé dítě je jedinečné a potřebuje individuální přístup. S mladšími dětmi je důležité mluvit jednoduše a srozumitelně, předávat základní sdělení programu. U starších žáků je pak možné se tématu násilí věnovat do větší hloubky, například zahrnout diskusi o psychických a sociálních dopadech násilí a podpořit otevřenou diskusi, kde mohou žáci vyjádřit své názory a zkušenosti. *„Oni už většinou chápou ty složitější věci kolem násilí v rodině a tak... Je fajn je nechat, aby se vyjádřili, řekli, co si myslí, aby to byla taková otevřená diskuse.“ (R4).* **Cílem by nemělo být sdělování dětem pouze strohé informace, ale motivovat je k otevřené a hlubší reflexi tématu násilí.** V neposlední řadě je důležité, aby osoby, které s dětmi o násilí komunikují, měly k dispozici formy podpory a supervizi, což pomáhá zpracovávat emocionálně náročnou práci.

6 Diskuse

Tato kapitola práce je věnována především diskusi nad výsledky provedeného výzkumu se zaměřením na silné stránky filmu *Zuřivec*, jeho limity a na to, jaký vliv má film na komunikaci s dětmi o násilí. Kapitola se snaží reflektovat podstaty fenoménů, které se objevují v datech, a snaží se pochopit příčiny jejich vzniku. Tento proces zahrnuje nejen analýzu dat samotných, ale i jejich konfrontaci s existující literaturou zmíněnou v teoretické části práce. Je nezbytné si uvědomit, že i když data mohou naznačovat určité trendy nebo vzorce, jejich hlubší pochopení vyžaduje komplexní přístup, který zahrnuje i kritické zhodnocení a interpretaci v širším kontextu.

Výsledky výzkumu nepotvrdily původní očekávání uvedené v kapitole *Limity výzkumného souboru*, že délka času poskytování preventivního programu lektorkami, která se pohybovala mezi dvěma měsíci a pěti lety, bude mít významný vliv na výsledky výzkumu. Toto zjištění poukazuje na to, že délka času poskytování programu nemusí být primárním faktorem ovlivňujícím jeho úspěch. Nicméně lektorky zdůrazňovaly význam zkušeností a dovedností lektorek. Podle jejich názoru mohou lektorky, které mají bohatší zkušenosti a jsou vybaveny specifickými dovednostmi, získanými právě těmito zkušenostmi, poskytovat program efektivněji. Tento aspekt není přímo spojen s délkou času poskytování programu, ale spíše s kvalitou a hloubkou zkušeností, které lektor získává během své praxe. Tyto závěry naznačují, že pro budoucí výzkum v této oblasti by bylo přínosné zaměřit se více na analýzu a pochopení, jak konkrétní zkušenosti a dovednosti lektorů ovlivňují efektivitu preventivních programů.

Lektorky oceňovaly, že film *Zuřivec* v rámci preventivního programu vytváří prostor pro zpracování negativních emocí dětí, kdy je běžné, že některé děti cítí nepohodlí nebo nejistotu při sdílení svých pocitů. Dle Vágnerové (2000) je pro mladistvé typická určitá neochota sdílet emoce, což souvisí s poklesem citové bezprostřednosti a otevřenosti během dospívání, kdy jsou city vnímány jako intimní a osobní. Tato skutečnost zdůrazňuje význam schopnosti lektorek adekvátně reagovat na děti. Film *Zuřivec* v tomto kontextu slouží jako efektivní nástroj, který nejen informuje o násilí, ale především otevírá téma a podněcuje diskusi mezi dětmi, aniž by je nutně nutil ke sdílení osobních zkušeností s násilím.

Lektorky opakovaně uváděly různé reakce na film, jak ze strany dětí, tak z vlastních zkušeností při prvním sledování filmu. Také poznamenaly, že si musely najít vlastní cestu k pochopení symboliky a hlubšího významu filmu. Toto vyvolává otázku o vlivu jednorázového zhlédnutí filmu dětmi a zda by opakované sledování mohlo změnit jejich

vnímání filmu a celkově problematiky násilí v blízkých vztazích. Dále se nabízí otázka, zda děti mohou z jediného zhlédnutí filmu získat stejné poznatky, které lektorky nabývaly postupně po opakovaných zhlédnutích. V této souvislosti je opět důležité zdůraznit potřebné dovednosti lektorek, které by měly být schopny tuto situaci efektivně zvládnout, což potvrzuje i Hrdličková (2022).

Lektorky také popisovaly, že dětské reakce na filmové zobrazení násilí v blízkých vztazích jsou rozmanité a komplexní, často ovlivněné jejich vlastními zkušenostmi. U některých dětí může projev emocí, jako je pláč při sledování scén násilí, signalizovat osobní prožitky nebo svědectví násilných událostí. Podle Egermaierové a spol. (2014) a Jedličky (2017) může být i agresivní chování dětí vnímáno jako indikátor zkušeností s násilím. Nicméně je důležité rozpoznat, že takové reakce nejsou vždy přímým důsledkem osobních zkušeností s násilím. Násilí jako téma je samo o sobě nepříjemné a náročné, a děti na něj mohou reagovat různě. Tato skutečnost zdůrazňuje význam porozumění individuální situaci a zázemí každého dítěte, a nutnost uplatňování citlivého a přizpůsobeného přístupu při řešení tématu násilí a agresivity v edukačním kontextu.

V teoretické části práce v kapitole *Dítě jako osoba, která je vystavena násilí v blízkých vztazích* jsou definovány možné perspektivy dětí, které byly svědky či přímou osobou, která byla vystavena násilí v blízkých vztazích (Aschjem, Sanna a Steinsvåg, 2022). Jak je zmíněno výše v textu, dětské vnímání a interpretace filmu *Zuřivec* výrazně ovlivňují osobní zkušenosti s násilím a dalšími patologickými jevy. Lektorky se shodly, že diskuse o násilí mohou být efektivním nástrojem pro integraci nových otázek a perspektiv do dětského vnímání, což nejen rozšiřuje jejich stávající postoj, ale také podporuje rozvoj kritického myšlení a schopnost reflektovat různé sociální a osobní postoje.

Jedním z faktorů ovlivňujících to, jak děti vnímají film *Zuřivec*, je školní prostředí, které hraje klíčovou roli ve výchově a vzdělávání mladé generace. Přístup filmu *Zuřivec* a souvisejícího preventivního programu je specifický, protože se zaměřuje na zážitkové učení, emoce a symboliku. Tento přístup je odlišný od tradičního vzdělávacího modelu v institucích škol, kdy jsou děti zvyklé na pasivní učení, kde je důraz kladen na autoritativní přístup, poslušnost a memorizaci informací. Film *Zuřivec* se oproti tomu snaží vytvořit prostředí pro aktivní diskusi, kritické myšlení a prožívání emocí. Vágnerová (2000) upozorňuje, že používání autoritativního přístupu při řešení problémů s pubescenty může vést k zhoršení vztahů a zvýšení negativismu u dospívajících. To může být problematické, zejména když je cílem vytvořit dialog na tak citlivé téma, jakým je násilí.

Některé lektorky poukázaly na to, že ve filmu postrádají více edukativních prvků a vyjadřovaly sklony integrovat je do programu, který po filmu následuje. Toto pozorování se shoduje s názorem Isdala (2022), který zdůrazňuje, že by v rámci preventivních programů měla být větší pozornost věnována kritické analýze násilí. Podle něj je důležité, aby se děti naučily rozpoznávat a reflektovat problematické prvky, dopady a formy násilí, což je přesně to, co lektorky hledají při doplňování edukativních prvků do programu.

V kontextu školního prostředí bylo také zjištěno, že děti často nedostávají dostatečné informace o násilí v blízkých vztazích ani o tom, co je vhodné a nevhodné chování ve vztazích. To vyvolává otázku, proč se téma násilí ve školách dostatečně neřeší. Jedna z lektorek upozornila, že problém nespočívá v selhání učitelů, ale spíše v omezeních, která jsou dána školským systémem. Ministerstvo školství se sice zaměřuje na primární prevenci rizikového chování u žáků, ale vzhledem k rostoucímu výskytu násilí, dle Pemové a Ptáčka (2022), ve společnosti se zdá, že toto úsilí nemá významný dopad.

Jedno z významných zjištění bylo identifikace kulturních rozdílů mezi Českou republikou a skandinávskými zeměmi, ze kterých film pochází. Lektorky poznamenaly, že styl animace a způsob prezentace filmu, který je v severských zemích běžnější nebo jinak vnímán, může ovlivnit jeho přijetí a interpretaci filmu českými dětmi. Jako příklad uvedly existenci monarchie v Norsku, kde byl film vytvořen, a tudíž existenci krále ve filmu. Tento prvek může vést k tomu, že české děti mohou film vnímat spíše jako pohádku nebo fikci než jako realistické zobrazení, což může mít dopad na jejich chápání a zpracování tématu násilí v blízkých vztazích, které film prezentuje.

I přes limity výzkumného souboru, vyplývající z absence reprezentace participantů mužského pohlaví, uvedené v kapitole o limitech výzkumného souboru, přináší výzkum zajímavé podněty nejen pro sociální práci s ohroženými dětmi, ale i pro další výzkum. Bylo by přínosné zaměřit další výzkum na postoj sociálních pracovníků pracujících s dětmi v ohrožení, zejména pokud jde o jejich komunikaci s dětmi na téma násilí. Jedna lektorka zmínila, že s dětmi o násilí nehovoří v rámci své další pracovní pozici kvůli odlišné roli a kompetencím, které má. Tento výzkum by mohl poskytnout hlubší vhled do problematiky, kterou již dříve nastínili Aschjem, Sanna a Steinsvåg (2023), a to, že pracovníci v různých institucích obvykle s dětmi o násilí nerozmlouvají.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem si za cíl stanovila zjistit, jakým způsobem film *Zuřivec* přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích. Na základě provedeného kvalitativního výzkumu s lektorkami primární prevence, které ve své práci film využívají, lze tvrdit, že film *Zuřivec* je **efektivním nástrojem podporujícím diskusi o násilí** a umožňuje dětem vyjadřovat a reflektovat emoce a postoje v kontextu násilí v blízkých vztazích. Film obsahuje některé nevhodné prvky a soustřeďuje se více na emoce než na vzdělávací komponenty o násilí, což může být vnímáno jako jeho slabiny. I přes tyto slabiny se film jeví jako funkční, zároveň podmínkou využití celého jeho potenciálu je zejména proaktivní a sebepoznávací přístup lektorů a lektorek a reflexe kontextu, v němž je film promítán.

Tato diplomová práce přispívá k rozšíření teoretických i praktických znalostí v oblasti komunikace s dětmi na téma násilí v blízkých vztazích. Téma násilí v blízkých vztazích a podpora osob, které se s ním setkaly, je pro mě významné, což během psaní práce přinášelo jak benefity, tak výzvy v rámci výzkumného procesu. Z osobního zájmu o danou problematiku a oblasti sociální práce, ve které pracuji, pramení hlubší porozumění tématu, což bylo výhodou při zpracování teoretické části práce. Zdá se, že ostatní lektorky se mnou sdílí pozitivní zkušenosti s poskytováním filmu a postoj, že má film významný přínos v edukačních a terapeutických procesech, zvláště v kontextu citlivých témat, jako je násilí v blízkých vztazích. Toto pozorování spolu s osobními zkušenostmi s využitím filmu *Zuřivec* posiluje můj názor na potenciál filmu jako efektivní nástroj pro zahájení a podporu dialogu v těchto tématech.

Během psaní této práce byl prezentován nový preventivní program pro mladistvé s názvem *Všude dobře, doma nejlíp?*, který může představovat další cenný nástroj pro sociální pracovníky v rámci sociální práce s mladistvými a prevenci násilí v blízkých vztazích. Tento půlhodinový hraný dánský film, adaptovaný pro české prostředí zobrazuje příběh zdánlivě harmonické rodiny, ve které dochází k násilí. Tato adaptace může mimo jiné pomoci překonat některé nedostatky filmu *Zuřivec*, kdy například monarchii vnímají české děti jako pohádku. Hlavním cílem tohoto programu je osvěta v oblasti násilí v blízkých vztazích a edukace mladých lidí o rozpoznávání násilí a pochopení atributů zdravého partnerského vztahu (SOFA, 2023)

Pro hlubší pochopení dynamiky vnímání a reakcí na téma násilí mezi dětmi by bylo přínosné rozšířit výzkumný rámec za hranice českého kontextu. Budoucí studie by se mohly zaměřit na komparativní analýzu mezi českými dětmi a dětmi ze zahraničí. Tento přístup by mohl umožnit identifikovat jak univerzální, tak kulturně specifické aspekty v tom, jak děti chápou a reagují na téma násilí.

Seznam bibliografických citací

AMNESTY INTERNATIONAL. *Problematika násilí na ženách optikou české populace*. [online]. ČR: Focus, 2018. [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://www.amnesty.cz/data/file/4254-vvm_problematika-nasili-na-zenach-optikou-ceskepopulace.pptx?version=1541109702

ASCHJEM, SANNA a STEINSVÅG. *Jedna rodina, mnoho realit*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

BÍLÝ KRUB BEZPEČÍ. *Co je domácí násilí* [online]. 2009 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

BRAARUD, Hanne Cecilie a Magne Raundalen. *Domácí násilí a vývoj dítěte: Poznatky z výzkumu a praxe*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

BULLARD, Becky Owens. *Domestic & sexual violence intersections with trafficking: issue brief* [online]. Becky Owens Bullard Consulting, 2012. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: http://www.ncdsv.org/images/dsvintersectionswithtraffickingandtraffickingwheel_2012.pdf

ČEREŠNÍK, Michal a Katarína BANÁROVÁ. *Rizikové správanie, blízke vzťahy a osobnostné premenné dospievajúcich v systéme nižšieho sekundárneho vzdelávania*. Praha: Togga ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci, 2021. ISBN 978-80-7476-215-4.

ČESKÁ TELEVIIZE. *Z lásky nenávist - Domácí násilí na dětech* [film]. Režie Vít Karas. Česko, 2022.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada publishing 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2

ČTK. *New data shows domestic and sexual violence rising in Czechia*. [online]. Praha, 2023 [cit. 2024-12-01]. Dostupné z: <https://www.expats.cz/czech-news/article/new-data-shows-domestic-and-sexual-violence-rising-in-czechia>

ČTVRTNÍČKOVÁ, Monika a Tereza TÁBORSKÁ. *Sociální služby jako samozřejmá ženská práce? ALICE se zasadí o její docenění!* [online]. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://zpravodaj.genderstudies.cz/cz/clanek/socialni-sluzby-jako-samozrejma-zenska-prace-alice-se-zasadi-o-jeji-doceneni>

DOHNAL, D. a spol. *Analýza výskytu a latence domácího násilí v partnerských vztazích*. [online]. Vláda ČR. 2017 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Analýza-vyskytu-a-latence-DN_final.pdf

DRŠKOVÁ, Šárka. *Inspirace: Využití filmu Zuřivec v rámci primární prevence na základních a středních školách* [online]. In: Zuřivec. 2022 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://zurivec.cz/>

DUTTON, Donald G. *My back pages: Reflections on thirty years of domestic violence research. Trauma, Violence & Abuse* [online]. Zuřivec. 2022 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/5315111_My_Back_Pages_Reflections_on_Thirty_Years_of_Domestic_Violence_Research

EGERMAIEROVÁ, Václava a spol. *Metodika komunikace s ohroženými dětmi* [online]. Plzeň: Diakonii ČCE, 2014 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/Metodika-komunikace-s-ohrozenymi-detmi.pdf>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *The costs of gender-based violence in the European Union*. [online]. Publications Office of the European Union, 2021 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/publications/costs-gender-based-violence-european-union>

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *Violence against women: an EU – wide survey*. [online]. Vienna: FRA, 2014 [cit. 2020-04-12]. Dostupný z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

ERIKSEN, Ingunn, Kaja Næss JOHANNESSEN, Iselin SÆTRE. *Péče o dítě v kontextu násilí*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÁKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

FELITTI, Vincent J., Robert F. ANDA ed. *Studie souvislostí mezi negativními zkušenostmi v dětství a vybranými hlavními příčinami úmrtí v dospělosti* [online]. 2021 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.societyforall.cz/file/9fdfa4108cb1f5b1696cf00f7e513754c909e4dd.pdf>

FRANIOK, P. *Učitel a žák v současné škole*. 1. vyd. Brno: MU, 2008. ISBN 978-80-210-4752-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

HENNING, Mohaupt a Marius RÁKIL. *Definice. Co je násilí v blízkých vztazích?* In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÁKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

HRDÁ, Lucie. *Mýty o domácím násilí*. In: Youtube [online]. 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=RpcgybT35zs&ab_channel=P%C3%A1te%C4%8Dn%C3%ADciSisyfos. Kanál uživatele PátečníciSisyfos.

HRDLIČKOVÁ, Markéta. *Reflexe práce s dětmi, které jsou vystaveny násilí*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

IKEA ČR. *Výzkum IKEA: Domácí násilí je v české společnosti zatíženo mnoha stereotypy* [online]. 2021 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.ikea.com/cz/cs/newsroom/corporate-news/vyzkum-ikea-domaci-nasili-je-veske-spolecnosti-zatizeno-mnoha-stereotypy-pubd508a147>

RÅKIL, Marius a Per ISDAL. *Nenapravitelní muži, nebo muži, kteří se mohou změnit? O terapii pro muže, kteří se dopouštějí násilí na ženách*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

ISAL, Per. *Povaha násilí*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro osoby, kteří se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

JEŽKOVÁ, Veronika. *Právek proti násilí na ženách: Bílá místa české legislativy*. [online]. proFem, o.p. s., 2016 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.profem.cz/shared/clanky/678/BilaMista-Jezkova-proFem_WEBverze.pdf

KAPUR, Radhika. *Understanding Crime and Violence as a Social Problem*. [online]. University of Delhi, 2022. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/363262694_Understanding_Crime_and_Violence_as_a_Social_Problem

KUZNÍKOVÁ, Iva. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3676-1.

MACELA, M. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti*. [online]. MPSV, 2018. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2018/10/ANALYZA-FINANCOVANI-FINAL-2.pdf>

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MOLIN, Pål Kristian a STEINSVÅG, Per Øystein. *Jak porozumět chování lidí, kteří se dopouštějí násilí v blízkých vztazích, a jak jim pomoci přestat s násilím*. In: JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL, ed. *Násilí je možné zastavit: psychologie násilí a terapie pro*

osoby, kteří se dopouštějí násilí v blízkých vztazích, druhé vydání. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6

MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [online]. Praha: MPSV, 2016. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

MPSV. *Národní strategie ochrany práv dětí 2021 - 2029*. [online]. 2020a [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRANY+PR+AV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5

MPSV. *Sociální služby* [online]. 2020b [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>

MPSV. *Analýza dostupnosti specializovaných sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím v ČR* [online]. Praha: MPSV, 2021. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: http://rssh.mpsv.cz/wp-content/uploads/2021/03/Anal%C3%BDza-dostupnosti-specializovan%C3%BDch-soci%C3%A1ln%C3%ADch-slu%C5%BEBeb-pro-ob%C4%9Bti-DN-a-GNP-v-%C4%8CR_fin%C3%A1ln%C3%AD-%C4%8Distopis.pdf

MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28* [online]. Praha, MŠMT, 2010. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/20274>

MŠMT. *Příloha 20 – Domácí násilí* [online]. Praha: MŠMT, 2014. [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Priloha_20_Domaci_nasili.doc

Národní zdravotnický informační portál. *Mýty o domácím násilí*. [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/104-myty-o-domacim-nasili>

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

NYKLOVÁ, Blanka, Dana MOREE. *Násilí na ženách v souvislosti s covid-19* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Fakulta humanitních studií UK, 2021 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/blanka_nyklova_dana_moree_-_nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid-19.pdf/

PALONCYOVÁ, J. a spol. *Stabilita rodiny a porozchodová péče o děti ve veřejném mínění*. [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2022. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_509.pdf

PAQ - Prokop Analysis and Quantitative Research, Centrum LOCIKA a Nadace Sirius. *Násilí v blízkých vztazích – analýza charakteristik domácností, žen a mužů* [online]. PAQ, 2021. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/primarni-prevence/Analyza_domacnosti_s_nasilim.pdf

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-1338-5.

PERSEFONA. *Násilí v blízkých vztazích je častější, než bychom čekali* [online]. Persefona, 2020 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/nasili-v-blizkych-vztazich-je-castejsi-nez-bychom-cekali>

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. *Metody a techniky práce s ohroženými dětmi a rodinami – inspirace pro praxi*. [online]. Právo na dětství, 2020. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/aktuality/chceme-to-videt-tvyma-ocima-metody-a-techniky-prace-s-ohrozenymi-detmi-a-rodinami-inspirace-pro-praxi.html>

PUTNAM, Frank. *The Impact of Trauma on Child Development*. [online] Juvenile and Family Court Journal, 2006. [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.psychceu.com/nctsn/Putnam.impact.pdf>

RADA EVROPY. *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí*. [online]. Istanbul: Council of Europe, 2011. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>

RENZETTI, Claire a Daniel CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2

ROSA – centrum pro ženy, z.s. *Když jsou děti svědky*. [online]. Praha: Rosa centrum, 2020 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/domaci-nasili/kdyz-jsou-deti-svedky/>

ROSA – centrum pro ženy, z.s. *Newsletter ROSA 3/2023 listopad*. [online]. Praha: Rosa centrum, 2023 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/wp-content/uploads/2023/11/Newsletter-ROSA-3-2023-listopad-FIN.pdf>

SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3568-9

SocioFactor s.r.o. *Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi*. [online]. MPSV, 2014. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_rodina_2.pdf/bbd2ad5c-cca8-a2d4-5bd6-05a4d69bf83c

SOFA. *Všude dobře, doma nejlip? Nový program prevence násilí v blízkých vztazích*. [online]. SOFA, 2023. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.societyforall.cz/vsude-dobre-doma-nejlip-novy-program-prevence-nasili-v-blizkych-vztazich>

SOOD, Suruchi a Carmen CRONIN. *Communication for Development Approaches to Address Violence Against Children: A Systematic Review*. [online]. UNICEF, New York, 2019. [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/c4d_vac_systematic_review_report.pdf/

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Minimální standardy práce s původci a původkyněmi násilí v blízkých vztazích v České republice* [online]. Úřad vlády ČR, 2018. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a->

muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Minimalni-standardy-prace-s-puvodci-a-puvodkynemi-nasili-v-blizkych-vztazich-v-Ceske-republice.pdf

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023 – 2026* [online]. Úřad vlády ČR, 2023. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://www.tojrovnost.cz/cs/vlada-cr-schvalila-novy-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2023-2026/>

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Zpráva za rok 2021 o plnění Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022* [online]. Úřad vlády ČR, 2022a. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Zprava-za-rok-2021-o-Plneni-akcniho-planu-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2019--2022.pdf>

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Metodický list k využití filmu na školách a pro práci s dětmi* [online]. Úřad vlády ČR, 2022b. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://zurivec.cz/>

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7.

VŠETIČKOVÁ, S., ZDENĚK, M., MOLNÁR, P. *Analýza ekonomických dopadů domácího násilí*. [online]. Vláda ČR, 2017. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Analyza-ekonomickych-dopadu-DN.pdf>

WAVE. *COUNTRY REPORT 2021 Statistical Factsheet* [online]. 2022 [cit. 2023-07-26]. Dostupné z: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_CR_Factsheet_web-1.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Global status report on preventing violence against children 2020: executive summary* [online]. Geneva, 2020 [cit. 2023-02-24]. ISBN 978-92-4-000637-9

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Violence info - A global knowledge platform for preventing violence* [online]. WHO, 2022. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://apps.who.int/violence-info/>

Zákony

Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*

Zákon č. 135/2006 Sb., *Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*

Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*

Zákon č. 89/2012 Sb., *Občanský zákoník*

Přílohy

Příloha č. 1: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Vážená paní, vážený pane,
jmenuji se Tereza Heyduková a v rámci diplomové práce zjišťuji, jakým způsobem film Zuřivec přispívá ke komunikaci s dětmi o násilí v blízkých vztazích. Data budou sbírána formou polo-strukturovaného rozhovoru, který bude nahráván na telefon a posléze přepsán. Během přepisu dat budou informace o Vás anonymizovány, tedy změněny údaje, kterými by bylo možné Vás identifikovat. Samotný rozhovor bude trvat kolem hodiny.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytuji bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty, IČ: 00216208, se sídlem: nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytuji dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazuji se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopolis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis:

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

1. Jak jste se dostala k poskytování daného preventivního programu?
  - Je poskytování preventivního programu Vaší jedinou pracovní náplní?
    - Pokud ne, co je vaše další pracovní náplň? S jakou cílovou skupinou pracujete?
    - Vidíte rozdíly v komunikaci s dětmi, se kterými komunikujete během programu vs v komunikaci s vaší cílovou skupinou? popř. Čím si myslíte, že jsou tyto rozdíly způsobeny?
2. Jak dlouho poskytujete daný preventivní program?
3. Máte zkušenosti s poskytováním jiného preventivního programu?
  - Pokud ano, jak se liší od programu, pozitiva/negativa jiného programu vůči tohoto daného programu?
4. Jaký máte názor na animovaný film, který je součástí preventivního programu?
5. Jaký je podle vás hlavní přínos filmu? V čem a proč?
6. Co je podle vás nejvýznamnější přínos programu? V čem a proč?
7. Vidíte i nějaké problematické/slabé stránky filmu? V čem a proč?
8. S jakými reakcemi dětí se setkáváte?
9. Co si podle vás děti z programu odnášejí? Čím si to vysvětlujete? Bylo v tomto ohledu pro vás něco překvapivého?
10. Jak na film reagují pedagogové? Máte zpětnou vazbu od pedagogů, kteří se programu zúčastnili?
  - Pokud ano, s jakými názory jste se setkala?
11. Jaká je vaše osobní zkušenost se spoluprací se školou?
12. Máte pocit, že je film pro nějakou cílovou skupinu nevhodný? Proč?
13. Vnímala jste někdy na základě vaší zkušenosti, že se různé skupiny dětí liší v reakci na film? Čím si to vysvětlujete?
14. Dovedu si představit, že různé kontexty mohou mít vliv na spolupráci ve skupině. Někdy to může jít snáz a někdy spíše drhnout. Máte takovou zkušenost? A pokud ano, co spolupráci podporuje a co naopak brzdí? A jak si to vysvětlujete? Jak nakládáte s problematickými situacemi, co se vám osvědčilo?
15. Jaká jsou častá témata dětí, která přinášejí do preventivního programu?
16. Stalo se někdy, že by se vám během preventivního programu některé z dětí svěřilo s něčím závažným, případně přímo s násilím v blízkých vztazích?
  - Pokud ano, jak k tomu došlo? Jak se situace dále řešila?
17. Napadají vás nějaké možnosti zlepšení? Co by pomohlo vám osobně, aby se vám program dělal lépe/efektivněji?
18. Máte nějaké doporučení pro nové lektory, kteří by se chtěli zapojit do programu s tímto filmem? Na co by si měli dát pozor?
19. Existuje něco, na co jsem se vás nezeptala a vy byste chtěl/a, aby to v rámci rozhovoru zaznělo?

Příloha č. 3: Ukázka kódování

U tím mím ten začne pracovat tak dobře, protože se mím ten mím nebo, ale to vychází z toho, jaký je ten. Ze prostě je o násilí a není hezký, to, co se v něm děje, není hezký ani není hezký animovaný, takže obecně se mím ten film nelíbí. Ale rozhodně se dá používat výborně jako nástroj k té prevenci.

Jaký je teda podle vás hlavní přínos celkově toho preventivního filmu?

Jasně. Celkový přínos zuřivce mi přijde v tom, že pokud se jen tak začne bavit o domácím násilí, tak moc není z čeho vycházet. Děti **o reagují**. Dokud jsme vlastně před filmem v programu, tak děti nevědí, o čem mají mluvit. Nebo samozřejmě někdy odpovídají a řeknou, co je násilí atd. Ale vlastně nemají proč se pouštět do svých nějakých pocitů. Zatímco po filmu jsou tam ty témata otevřeným tím filmem a mluví o svých emocích z toho filmu a o scénách. Takže mě to přijde, že největší přínosnost Zuřivce je, že dává ten podnět k tomu, jak o tom násilí mluvit, i když ho nezažívá ten. Když to přesunu na to, že jsem žák, který nezažívá násilí, tak podle mě ten preventivní program otevře to, že o tom můžu mluvit o svých emocích, o tom tématu skrze ten film.

A když se na to podíváte z druhé strany, to znamená nějaké problematické nebo slabé strany toho filmu nebo celkově programu?

Mně občas ten film a program přijdou málo vzdělávací. Že se zabýváme **emocema**, zabýváme se různými **scénama** z toho filmu, ale není to úplně tak vzdělávací, jak bych to občas chtěla. Takže mám tendence do toho tlačit nějaké věci, které jsou nějakým způsobem vzdělávací třeba o násilí. Přemýšlím o nějakých dalších negativních. Někdy to prostě nepadne na úrodnou půdu. Že prostě ta třída je, když to řeknu jako obecně, tak je třeba bezproblémová, nikdo tam nezažívá nějaké trable. Většinou se to třeba stává u těch páťáků nebo šestáků. Že jsou to prostě ještě dětičky, který o tom tématu za prvním mluvit nechtějí a za druhý k němu nemají co říct a jenom to vlastně vytváří ty nějaké emoce.

A obecně teda s jakými reakcemi dětí se setkáváte?

Jakoby nějaký viditelnými reakcemi, ne emocemi, reakcemi. Tak většinou, když hodnotíme ten program s téma dětma, tak většina říká, že se jim ten program líbí. **Hodně často se stáváme s reakcí, že se jim nelíbí ten film.** A no, samozřejmě jsou tam i, jako nejsou to nejčastější reakce, ale prostě jsou tam reakce, něco mi to připomnělo, prostě je mi z toho jakoby špatně, to téma pro mě je složitý a těžký. A tyhle reakce jsou nejčastější, ale **objevují se**. Pak jsou hodně reakce toho, že je super, že se o tom tématu mluví, že to může někomu pomoci, ale spíš takový od osobně. Je to super, že se o tom mluví a může to někomu pomoci, ale mě to třeba nic neřeklo. **A samozřejmě jsou i negativní reakce, třeba, že to bylo nudný, což jakoby já to беру.** Kdybych to zažila, ten preventivní program, tak by mě to asi taky nudilo. Prostě, že jsem tam byla celkem bez problému mít dětství, takže vlastně by mě to

Jako s některými **školaama** je to v pohodě, s jinými je to náročný, záleží na nastavení té školy, jak se obecně staví k prevencím. Mám zkušenosti asi s každým přístupem, někde by pro lektory udělali první poslední, jinde je nadšený metodik a učitelé vlažní, někde je obecně negativní přístup. Fakt záleží na postoji ředitelů, těch učitelů a třeba i na rodičích.

Máte pocit, že je film pro nějakou cílovou skupinu nevhodný?

Myslím, že ne, ale je fajn umět se **nacítit** na skupinu a vědět, co pro ně **safe** téma je, jak o tom mluvit, co je za hranicí a tak. Nemluví stejně s dětma s páté třídy a se staršími adolescenty.

A jak se liší ten přístup k dětem z páté třídy a ke starším adolescentům?

Š dětmi z páté třídy je důležité mluvit jednoduše a srozumitelně. U nich je důležité předat ty hlavní sdělení programu. U těch starších už to jde brát trochu víc do hloubky. Oni už většinou chápou ty složitější věci kolem násilí v rodině a tak. Na té prevenci už se můžou otevřít i témata toho, jak násilí ovlivňuje psychiku, jaké to má sociální následky a tak. Je fajn je nechat, aby se vyjádřili, řekli, co si myslí, aby to byla taková otevřená diskuse.

Vnímala jste někdy na základě vaší zkušenosti, že se různé skupiny dětí liší v reakci na film?

Řak ten film je hodně **symbolické**, tomu víc rozumí starší děti. Děti ze **špatného rodinného zázemí** zase mají tendence si z toho dělat srandu, řekla bych, že to je **obranný mechanismus**, protože přesně tyhle děti **mají** vlastně vždycky hrozně dobré pointy. Děti z **dobrého prostředí** zase reagují hezky rozumně, vědí, jak by to mělo být, protože je to jednodušší pro ně, v teorii je to o moc snazší než v praxi.

The screenshot shows a vertical list of five chat messages. Each message is from a user named 'Heyduková, Tereza' (HT) and includes a three-dot menu icon and a pencil icon. The messages are:

- Message 1: 'Negativní hodnocení filmu od lektorky'. Below it is an 'Odpovědět' (Reply) button.
- Message 2: 'Přínos filmu'. Below it is an 'Odpovědět' (Reply) button.
- Message 3: 'Málo vzdělávací'. Below it is an 'Odpovědět' (Reply) button.
- Message 4: 'Focus na emoce'. Below it is an 'Odpovědět' (Reply) button.
- Message 5: 'Tendence více edukovat'. Below it is an 'Odpovědět' (Reply) button.

At the bottom of the list, there is a partially visible message: 'Reakce mladších ročníků'.

The screenshot shows a vertical list of three chat messages. Each message is from a user named 'Heyduková, Tereza' (HT) and includes a three-dot menu icon and a pencil icon. The messages are:

- Message 1: 'Postoj školy k prevenci'. Below it is a text input field containing 'Už se vytváří jiný komentář.' (A new comment is already being created).
- Message 2: 'Rozdíly v komunikaci s dětmi dle věku'. Below it is a text input field containing 'Už se vytváří jiný komentář.' (A new comment is already being created).
- Message 3: 'Rozdíly v komunikaci s dětmi dle věku'. Below it is a text input field containing 'Už se vytváří jiný komentář.' (A new comment is already being created).

At the bottom of the list, there is a partially visible message: 'Rozdíly v reakcích dětí dle zkušenosti s násilím'.